

Orpuna

N:o 1/1997 (vuodesta 1979 n:o 45)

Sisältöä

Sivu

Veikko Oksanen:	
TAMPEREEN VANHA KIRKKO KERTOO	1
Raine Raitio:	
RETKELLÄ SYDÄN-HÄMEESSÄ	3
Anneli Amee:	
MATKAKIRJE KANADASTA	6
Raimo Heikkilä:	
PYYDYSMÄEN KARHUNKAATAJAT	11
Antti Hietala:	
POIMINTOJA MÄKKYLÄSTÄ 1600-LUVULTA	15
Pekka Nuottajärvi:	
FINNEN "PITKÄJÄRVELÄISET"	20
Olavi Kallioniemi:	
ORTODOKSISUKUJEN TUTKIMUSKURSI	23
Raimo Vasara:	
LISÄSELVITYS	23
Seuran kirjastohankinnat v.1996	takakansi

ONNELLISTA UUTTA VUOTTA 1997

**kaikille Tampereen seudun sukututkimusseuran jäsenille.
Tuokoon vuosi tullessaan jokaiselle paljon hyviä tutkimustuloksia.**

Hallitus

Esa Niemelä

Heikki Kuitto

Kristina Hopia

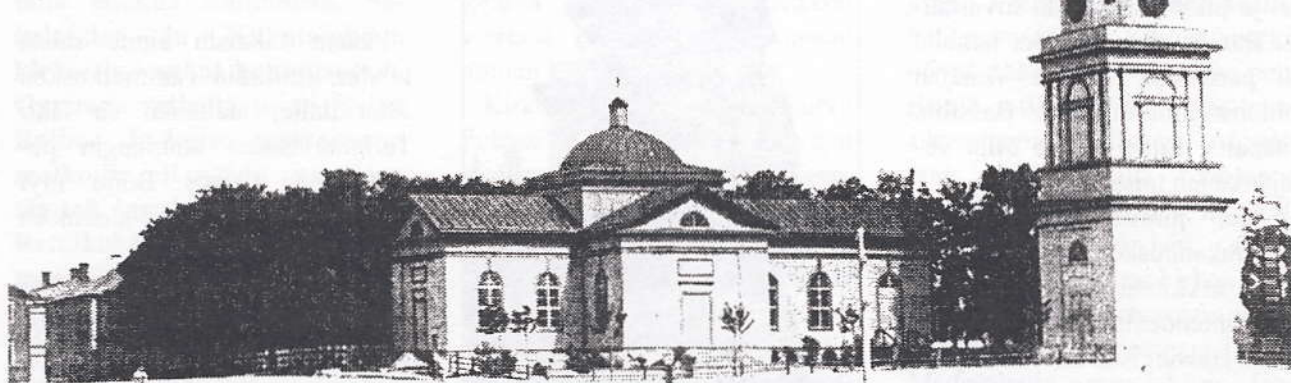
Milja Piipponen

Raimo

Antti Kuitto

Veikko Oksanen

Tampereen Vanha kirkko kertoo

Vanha kirkko 1890-luvulla
(Tampereen kaupungin kuva-arkisto)

Tampereen Vanha kirkko on ehkä vanhin maamerkki kaupungissamme ja se on saanut uuden maalipinnan. Kun kirkkoa vihdoinkin aloitettiin rakentamaan v. 1823 parikymmentä vuotta kestäneen riidan jälkeen, suurin riidan aihe oli, tehdäänkö puusta vai kivistä. Niin kuin tiedämme, puusta se tehtiin, vaikka kauppias Lundahl olisi antanut tiilet ilmaiseksi. Kirkko rakennettiin aivan Tammerkosken kartanon (säteri-tilan) viereen, tapuli kellarin päälle. Kartano oli toiminut kirkkona vuodesta 1786 ja oli sitä ennen Boijen aikaan kouluna ja kestikievarina.

Kirkon piirustukset laati arkkitehti Charles Bassi ja tapulin arkkitehti Carl Engel. Kirkko valmistui 1824 ja tapuli 1828. Bassi ja Engel olivat ensimmäiset koulutetut arkkitehdit maassamme. Tampere on ainoa paikkakunta missä näillä loistavilla arkkitehdeilla on muistomerkit rinnakkain. Engel ehkä vähän

pidempänä, hän joka edusti saksalaista klassismia ja Pietarin empireä, Bassi taas oli käynyt koulunsa Italiassa ja edusti italialaista ja ruotsalaista koulukuntaa. Lienee paikallaan muutamalla sanalla esitellä heitä.

Ruotsin kuningas Kustaa III halusi nähdä vieraita maita ja niiden kulttuuria. Hän teki matkan Italiaan v. 1783 käyttäen salanimeä Haagan kreivi. Turin (Torino) kaupungissa hän kävi tunnetun taidemaalarin ateljeessa ja näki siellä nuoren pojan seisovan taiteilijan mallina. Hän kiinnostui pojasta ja myöhemmin tämän sisarestaan niin paljon että pyysi lasten äidiltä lapsia mukaansa Ruotsiin. Heidän isänsä oli kuollut ja äiti suostui kuninkaan pyyntöön, seuratessa myöhemmin tytärtään Ruotsiin.

Poika oli noin 10-vuotias, nimeltään Carlo Bassino ja tyttö 18-vuotias kaunotar Giovanna Bassino. Tyttärestä koulutettiin Tukholman kuninkaalliseen

teatteriin ensitanssijatar. Carlo Bassinosta koulutettiin arkkitehti ja hän opiskeli kahdeksan vuotta Italiassa, mutta kun Kustaa III murhattiin 1792, olivat opinnot vielä kesken ja loppututkinto suorittamatta. Kun sisar sitten maksoi hänen opintonsa Italiassa, hän jatkoi niitä ja suoritti loppututkinnon noin v. 1797.

Hän oli 25-vuotiaana täysinoppinut arkkitehti ja otti uuden nimen Charles Bassi. Kun Turun Akatemiaa rakennettiin 1800-luvun alussa Tukholman kaupunginarkkitehti Görvelin piirustusten mukaan, olivat molemmat arkkitehdit Turussa työtä valvomassa. Bassi jäi Turkuun. Hänestä tuli ensimmäinen koulutettu arkkitehti maassamme, elettiin vuotta 1802.

Charles maksoi opiskelukulkinsa sisarelleen Ciovannalle ostamalla hänelle Högantörpin kartanon Salemin kunnasta Ruotsissa, saman minkä Tampereen Boije omisti ennen kuolemaansa.

Mutta sitten 1809 oli tapahtunut suuri muutos, kun maamme joutui Venäjän yhteyteen. Bassi oli valittu intendenttikonttorin johtajaksi v.1810 ja hän oli johtava arkkitehti maassamme vuoteen 1824. Vuonna 1816 muutti tänne Pietarista Carl Engel ja pikku hiljaa hän hivuttautui Bassin ohitse, koska hänellä oli paremmat suhteet Venäjän johtohenkilöihin kuin Bassilla. Sitäpaitsi Engel lienee ollut venäjänkielen taitoinen?

Engel nimitettiin Helsingin uudisrakennuskomitean johtavaksi arkkitehdiksi ja vuonna 1824 intendenttikonttorin johtajaksi. Helsingistä oli tullut pääkaupunki 1812 ja Engel oli helsinkiläinen ja Bassi edusti vanhaa pääkaupunkia Turkua. Helsinki oli jo silloin tärkein alue maassamme.

Tämä meidän ”vanha kirkko” on siitä mielenkiintoinen, että se on näiden molempien arkkitehtien piirtämä. Miksi Bassi ei piirtänyt myös tapulia? Engel sai tapulin tehtäväkseen, vaikka hänellä oli valtavasti töitä Helsingissä.

Ciovanna Bassin ensimmäinen aviomies oli suomalainen Adolf Fredrik Munck, Kustaa III:n neuvonantaja ja ystävä.

Bassin sisaren toinen aviomies, liikemies Peter Shön teki konkurssin. Hän oli mennyt kiinnittämään Högantorpin kartanon veloistaan. Pesän velat olivat 41500 rikstaaleria, joten kyllä sitä silloinkin osattiin röstellä. Shön kuoli 1821.

Charles Bassi syntyi 1772 ja Carl Engel 1778. He kuolivat samana vuonna 1840. Nämä kaksi arkkitehtia loivat suomalaisen arkkitehtuurin.

Tapuli tänään

Charles Bassin jälkipolvia on vielä tänä päivänä Suomessa, luultavasti myös Tampereella. Hortense Grönstrand os. von Willebrand on kirjoittanut kirjan suvustaan Basseista: ”Då stod solen stilla.”

Palaan takaisin sinne mistä lähdin, nimittäin Tammerkosken säteritalalle, sieltähän se lähti Tammerkosken kaupungin perustaminen. Hans Boije myi kruunulle tilan maa-alueineen vuonna 1777.

Nyt kun laskeudumme näitä vanhan kirjastotalon portaita, voimme kuvitella miltä tämä paikka näytti; portaiden ja kirkon välisellä aukiolla sijaitsi Tammerkosken kartanon rakennukset, luentosalimme on näin lähellä historiallista Tampereen keskipistettä.

Kartanon rakennukset purettiin kirkon valmistuttua.

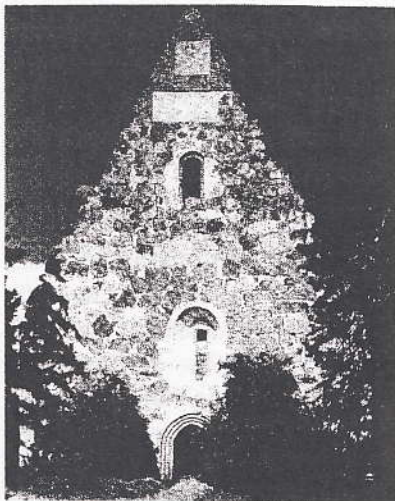
(Sivun kuvat: Antti Hietala)

Kirkko 1996 syksyllä

RETKELLÄ SYDÄN-HÄMEESSÄ

Syysretken kohteina olivat tänä vuonna Pälkäneen, Sahalahden ja Kuhmalahden kirkot ja vanhat hautausmaat. Oppaana retkellä toimi Raine Raitio. Ja kuten aina seuran matkoilla, oli nytkin auto lähes täynnä innokkaita retkeläisiä. Retkikohteemme on vanhaa maanviljelysseutua, missä vielä nytkin maatalouden osuus elinkeinoista on noin 30 %:n luokkaa.

Pyhän Mikaelin kirkko

Tutustuminen aloitettiin Pälkäneen Pyhän Mikaelin keskiaikaisesta kirkosta eli rauniokirkosta, jolla nimellä se nykyisin paremmin tunnetaan. Kirkko on rakennettu 1400-luvun lopulla. Rakentajien on arveltu tulleen Virosta tai Latviasta. He ovat todennäköisesti olleet dominikaanimunkkeja, jotka ovat jättäneen koirankäpäläleimansa kirkon pääoven oikeanpuoleiseen pieleen (Dominikaani=Jumalan koira). Nykyinen tutkimus on kuitenkin kumonnut tämän olettamuksen. Kirkossa alunperin ollut puinen kattohol-

vaus on mädäntynyt ja v. 1890 lopulta pudonnut alas. Kirkon vieressä on sijainnut aikanaan puinen kellotapuli.

Kirkon rappio alkoi Suuren Pohjan sodan aikana käydyin Kostianvirran taistelun jälkeen. Tuolloin ison vihan aikana v. 1713 kirkko joutui ryöstön ja hävityksen kohteeksi. Rappiota kesti pitkään, ainakin vuoteen 1738 saakka. 1700-luvun lopulla heräsi ajatus kirkon laajentamisesta, mutta lopulta päädyttiin kuitenkin uuden kirkon rakentamiseen. 1839 valmistuneeseen uuteen kirkkoon vietiin vanhasta kirkosta kaikki mikä saatiin irti. Tämän jälkeen vanha kirkko jäi oman onnensa nojaan rappeutumaan. Vasta 1900-luvulla on kirkon arvo alettu ymmärtää. Sitä on restauroitu tällä vuosisadalla useaan otteeseen ja nykyisin se on museoviraston hoidossa.

Rauniokirkon viereisellä vanhalla hautausmaalla ei ole säily

nyt vanhoja hautamuistomerkkejä. Vielä viime vuosisadalla hautausmaiden muistomerkit olivat pääasiassa valkoisia puuristejä, jotka ovat hävinneet vuosikymmenien saatossa. Ainoastaan rikkaimmilla kartanon omistajilla saattoi olla haudoillaan kivi. Nykyisin ainoat muistomerkit rauniokirkon ympärillä ovat Castren-suvun muistomerkki ja kirjanpainaja Daniel Medelplanin muistokivi. Ison vihan aikana oli pulaa aapisista ja niinpä Medelplan kaiversi v. 1719 aapisen painolaatat puuhun ja lähetti kirjastaan mallikappaleen tuomiokapitulille Turkuun toiveena saada kirjatilaus. Kirjan todettiin olevan hyvin tehdyn ja suositeltavan, mutta se jäi kuitenkin arkistoihin, eikä aiheuttanut muita toimenpiteitä. Aapinen tuhoutui Turun palossa 1827. Aapiseen oli kaiverrettu myös aapiskukko (kirkonkukko), josta on tullut myöhemmin Pälkäneen vaakunasymboli.

Retkeläiset Medelplanin muistomerkillä.

Sahalahden kirkko

Historian siipien havinaa ja tuoretta leipää

Rauniokirkolta matka jatkui Pälkäneen uuteen, vuosina 1836-1839 rakennettuun, kirkkoon. Kirkon on suunnitellut C. L. Engel ja se on yhdessä Helsingin tuomiokirkon kanssa ainoa Engelin suunnittelema tiilinen ristikirkko. Kirkkoon sopii istumaan noin 850 ihmistä. Kirkon nykyinen asu on vuodelta 1957. Kirkossa on 30-äänikertaiset urut, jotka on valmistanut Kangasalan Urkutehdas. Perusteellinen maalausremontti kirkossa suoritettiin v. 1981 museoviraston valvonnassa. 1950-luvulla tehdyn remontin yhteydessä kirkkoon rakennettiin alttarin taakse varasto- ja kokoustiloja. Näistä yksi huone muutettiin v. 1962 kirkkomuseoksi.

Kirkkomuseon kokoelmiin kuuluukin monta mielenkiintoista esinettä, jotka herättivät ansaittua mielenkiintoa. Romanovitz, von Qvanten ja von Bickholtz-sukujen vaakunoiden lisäksi saimme tutustua hallitsijoiden julistuksiin, vanhoihin kirkon kuulutuksiin, seurakunnan käytössä olleeseen vanhaan

kirjallisuuteen, sekä erilaisiin käyttöesineisiin. Tyypillistä kirkollista esineistöä edustivat kattokruunut, kolehtihaavi, harmoni yms. Erikoisempiin ja eniten ryhmässä keskustelua herättäneisiin kuului häpeäistuin, johon joutuivat esimerkiksi siveellisyyserikoksesta tuomitut istumaan.

Tapasimme kirkossa myös Pälkäneen kirkkoherran, lääninrovasti Jaakko Urosen. Samalla saimme ostaa seurakunnan myyjäisistä, seurakuntatalon pihamaalta, hyvää tuoretta leipää tuliaisena kotiin vietäväksi.

Melkein vastapäätä uutta kirkkoa sijaitsee Pälkäneen vanha hautausmaa, joka on toiminut tehtävässään 1840-luvulta lähtien. Säilyneiden hautakivien perusteella viimeiset hautaukset on tehty 1800-luvun lopulla. Huomiota herättävin muistomerkki hautausmaalla on von Qvanten suvun hautakappeli. Qvanteneiden vaiheisiin törmäsimme matkamme aikana useaan otteeseen myös naapurikunnissa Kuhmalahdella ja Sahalahdella. En kuitenkaan puutu heidän historiaansa tässä yhteydessä sen enempää, koska heidän vaiheis-

taan Sydän-Hämeessä on luvassa esitelmä keväällä.

Perunapitäjästä broileripitäjään

Noin 4 000 asukkaan mansikka- ja perunaviljelmistään tunnetusta Pälkäneen kunnasta matkamme jatkui asukasluvultaan puolta pienempään kuntaan Sahalahdelle. Noin 2000 asukkaan Sahalahti on tullut erityisen tunnetuksi Saarioisten kartanon alueelle syntyneestä einestehasta. Useat sahalahtelaiset maanviljelijät ovat Saarioisten sopimusviljelijöitä kasvattaen mm. broilereita.

Sahalahteen tutustumisen aloitimme ruokailulla Liisa ja Veikko Juuttisen isännöimän Ranta-Höllin lomakartanon pitopöydässä. Ruokailujen lisäksi isäntäväki kertoi ottavansa vieraita myös täysi- ja puolihoitoon. Majoittua voi 1- ja 2-hengen huoneissa, joissa on jokaisessa oma WC. Saunoa voi vaikka joka ilta. Lisäksi talossa on oma tenniskenttä ja perinteinen ranta-sauna, sekä mahdollisuus uintiin ja kalastukseen.

Ruokailun jälkeen lähdimme

tutustumaan Sahalahden kirkkoon. Sahalahden nykyinen kirkko on jo kolmas kirkko samalla paikalla. Se on valmistunut vuosina 1827-29. Solarakennuksella kirkkoon yhdistetty tapuli on valmistunut hieman myöhemmin v. 1843. Kirkossa on 16-äänikertaiset urut ja istumapaikkoja noin 550.

Sahalahden ensimmäinen kirkko tuhoutui salaman sytyttämänä v. 1728. Tämän jälkeen rakennettu, kansanmiehen suunnittelema puinen ristikirkko osoitautui jo melko pian huonosti tehdyksi. Sahalahtelaiset velvoitettiin v. 1804 rakentamaan uuden kirkon. Työhön päästiin vasta 1820-luvulla.

Kirkon viereiseltä vanhalta hautausmaalta löysimme myös muutamia kiinnostavia hautoja, kuten Haapaniemen kartanoa omistaneen Klange-suvun hautakappelin.

Sahalahdelta siirryimme Kuhmalahdelle ja samalla vanhasta Hämeestä Ylä-Satakuntaan. Nykyisin molemmat kunnat kuuluvat Hämeen lääniin. Kuhmalahti kuului aiemmin Kangasalan emäseurakuntaan vuoteen 1910 saakka ja Sahalahti on eronnut jo v. 1581 Pälkäneestä omaksi kirkkoherrakunnakseen.

Kunta, jossa on kaksi toimivaa kirkkoa

Kuhmalahden kirkko on valmistunut v. 1847 arkkitehti E. Lohrmanin piirustusten mukaan. Rakennusmestarina toimi pälkäneläinen Aatami Linden. Nykyisen ilmeensä kirkko on saanut v. 1926 tehdyssä remontissa. Vuonna 1960 kirkko maalattiin arkkitehti Seppo Rihlaman suunnitelman mukaan. Samalla kirkko sai myös sähkövalon. Kirkkoon sopii istumaan noin 350 henkeä ja siellä on 12-äänikertaiset urut. Kirkon

vieressä sijaitseva kellotapuli on valmistunut Matti Åkerblom-Pärnän johdolla vuosina 1780-82.

Viereisellä vanhalla hautausmaalla retkeläisten huomio kiinnittyi kunnan pieneen kokoon nähden suureen sankarihautojen määrään. Kuhmalahti kuului Pirkka-Hämeen sotilaspiirin alueella niiden kuntien joukkoon, jotka menettivät toisen maailmansodan aikaisissa taisteluissa huomattavan paljon miehiä suhteessa kunnan asukaslukuun. Kuhmalahden hautausmailta löytyvät tiettävästi Suomen ensimmäiset sankaripatsaat. Taiteilija Ilmari Virkkalan suunnittelemat patsaat paljastettiin 14.09.1940 Kuhmalahden Vehkajärven hautausmaalla ja seuraavana päivänä Kuhmalahden kirkonkylässä sijaitsevalla hautausmaalla.

Kuhmalahden seurakunta on sikäli erikoinen, että seurakunnassa on Tampereen hiippakunnan ja samalla koko Hämeen läänin ainoa naiskirkkoherra, Riitta Jaakkola. Seurakunnan palveluksessa on myös hiippakunnan ainoa naispuolinen suntio-haudankaivaja Anja Järvinen.

Kaksitoista kappelia

Viimeisenä kohteenamme oli pieni idyllinen Vehkajärven kirkko ja sitä ympäröivä hautausmaa. Kirkko oli parhaillaan remontoitavana ulkoapäin. Kirkko on valmistunut v. 1841 ja sen on suunnitellut paikallinen puuseppä Helen. Kirkossa on 200 istumapaikkaa ja 5-äänikertaiset Kangasalan Urkutehtaan valmistamat urut. Kirkon nykyinen asu on vuodelta 1931.

Vehkajärven seutu omine kirkkoineen ja hautausmaineen, sekä pappiloineen muodostaa hyvin erikoislaatuisen ja tiettävästi lajissaan ainutlaatuisen

kokonaisuuden maassamme. Kirkon sitä ympäröivine hautausmaineen ja pappilan omistaa Vehkajärven rukoushuonekunta, jonka talous on erillään Kuhmalahden seurakunnan taloudesta. Kyläläiset kuuluvat kuitenkin Kuhmalahden seurakuntaan.

Kyseessä on jäänne siltä ajalta, jolloin Vehkajärven ja Pajulan kylät kuuluivat osana Sahalahden seurakuntaan. Joutuesaan käymään kirkossa Kuhmalahden toisella puolella Sahalahden keskustassa he päättivät ratkaista asian rakentamalla oman kirkon. Vehkajärven ja Pajulan liittyttyä seurakunnallisesti Kuhmalahteen 1910, tuli tässä liitoksessa seurakuntaan samalla myös toinen kirkko.

Jo 1700-luvulla Vehkajärven taloihin oli rakennettu kirkkotupia, joissa pappi kävi kerran kuukaudessa pitämässä jumalanpalveluksen. Niinpä vehkajärveläiset saattoivat sanoa mennessään Turkuun markkinoille, että he ovat seurakunnasta, jossa on kirkon lisäksi 12 kappelia (= Vehkajärven talojen lukumäärä). Oman kirkon valmistuttua kirkkoherran tapa käydä pitämässä kerran kuussa jumalanpalveluksia on edelleen säilynyt näihin päiviin asti.

Vehkajärveläisillä on ollut ajatus myös omasta seurakunnasta yhdessä läheisten Kuhmoisten ja Padasjoen kylien kanssa. Hanke ei kuitenkaan toteutunut. Sitä varten ehdittiin kuitenkin jo lahjoittaa rukoushuonekunnalle maatila päärakennuksineen pappilaksi.

Tutustuttuamme kirkkoon teimme pienen kävelylenkin kirkkoa ympäröivällä hautausmaalla. Tämän jälkeen lähdimme kotimatkalle. Paluumatkalla koukkasimme vielä Sahalahdella Pakkalan kautta, tutustuen näin vielä Sahalahden entiseen kuntakeskukseen.

Matkakirje Kanadasta

Kirjoittaja osallistui kansainväliseen genealogian ja heraldiikan kongressiin Kanadan Ottawassa 19 - 23. 08.1996.

Ensimmäinen kongressi oli Barcelonassa 1929. Seuraava oli vasta 1953 Italiassa. Sen jälkeen kongresseja on pidetty kahden vuoden välein. Olin mukana 1984 Helsingissä sekä 1994 Luxemburgissa. Ottawan kongressi on järjestyksessä 22. ja ainoa Euroopan ulkopuolella järjestetty.

Matkustin British Airwaysin koneella Lontoon ja sieltä jatkoin Montrealiin. Lentoyhtiön bussi vei matkustajat Montrealista Ottawaan. Olin varannut yliopiston asuntolasta huoneen. Alue oli viihtyisä ja rauhallinen. Kuningatar Victoria valitsi Ottawan pääkaupungiksi 1857. Alkuasukkaat käyttivät Ottawa-jokea vesitienään. Se oli ranskalaisen tutkimusmatkailija Samuel de Champlainin matkareitinä 1613. Hänen jälkeensä saapui eurooppalaisia kauppiaita paikkakunnalle. Myös Ranskassa vainottuja hugenotteja pakeni Kanadaan. Champlainin perustamasta Quebecista tuli ranskalaisen siirtolaisten pääkaupunki.

Englantilaiset hyökkäsivät Quebecia vastaan 1759. Myöhemmin kukistui Montreal ja Kanada oli miltei kokonaan englantilaisten käsissä. Ranskalaisen joukot oli koottu suurten

metsien turkismetsästäjistä. Kanada jaettiin Ylä- ja Alakanadaan. Ranskalaisessa Alakanadassa puhkesi 1837 kapina Englannin herruutta vastaan. Nykyisin Quebec on ranskan-kielistä aluetta.

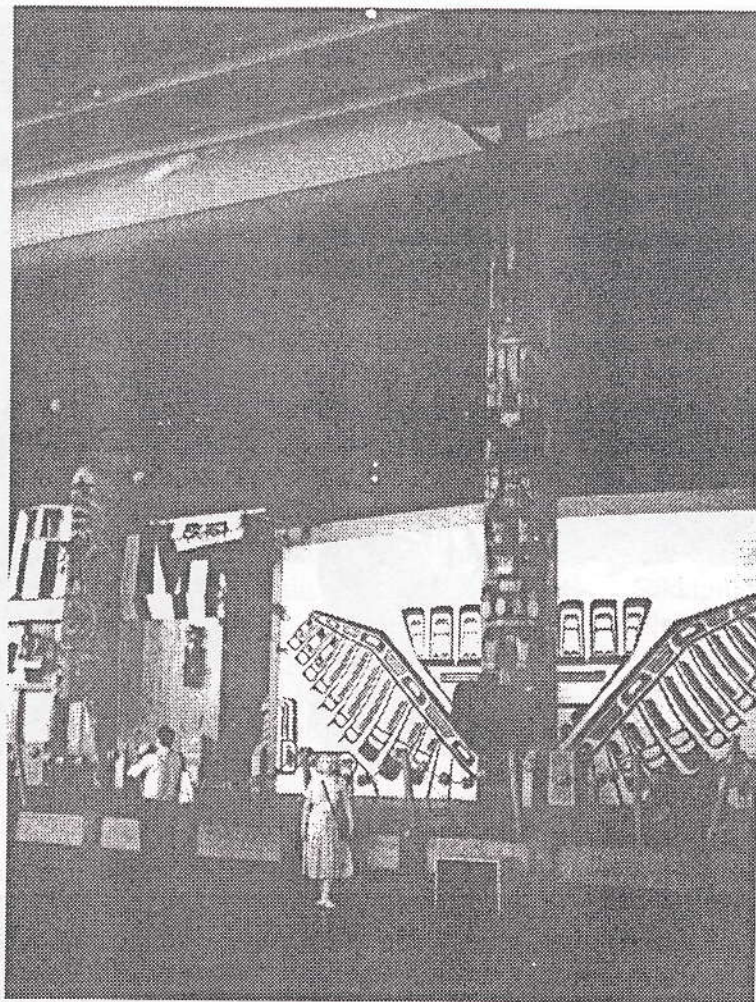
Kongressin avajaiset pidettiin Tabaret-hallissa. Ratsupoliisit punaisissa asuissaan seisoivat ovenpielissä. Kaikkien 28 osanottajamaan liput olivat lippurivistössä. Suomen lippukin oli muiden joukossa. Lisäksi osallistui kongressiin neljä suomalaista miestä, jotka kaikki olivat heraldiikkoja. Puheet pidettiin ranskan ja englanninkielillä.

Yksi päivä oli varattu Ottawa-kierrokseen. Tutustuimme Museum of Civilizationiin. Museo sijaitsi Hullissa. Heti aulassa katsoja mykistyi nähdessään suuret toteemipaalut. Museo johdattaa kävijän tutustumaan Kanadan esihistoriaan kuin myös nykyaikaan. Heraldikkoja kiinnosti erikoisnäyttely Heraldikkataiteen mestareista. Itse katselin harvinaisia nukkeja ja marionetteja. Tutustuimme Parlamenttitaloon. Alahuoneen puhemies oli saapunut henkilökohtaisesti esittelemään kongressin osanottajille puhemiehen tehtäviä. Näimme juhlanan kirjaston sekä valtaisan patsaan kuningatar Victoriasta. Vierailimme myös Kanadan kansallisarkistossa. Siellä säilytetään

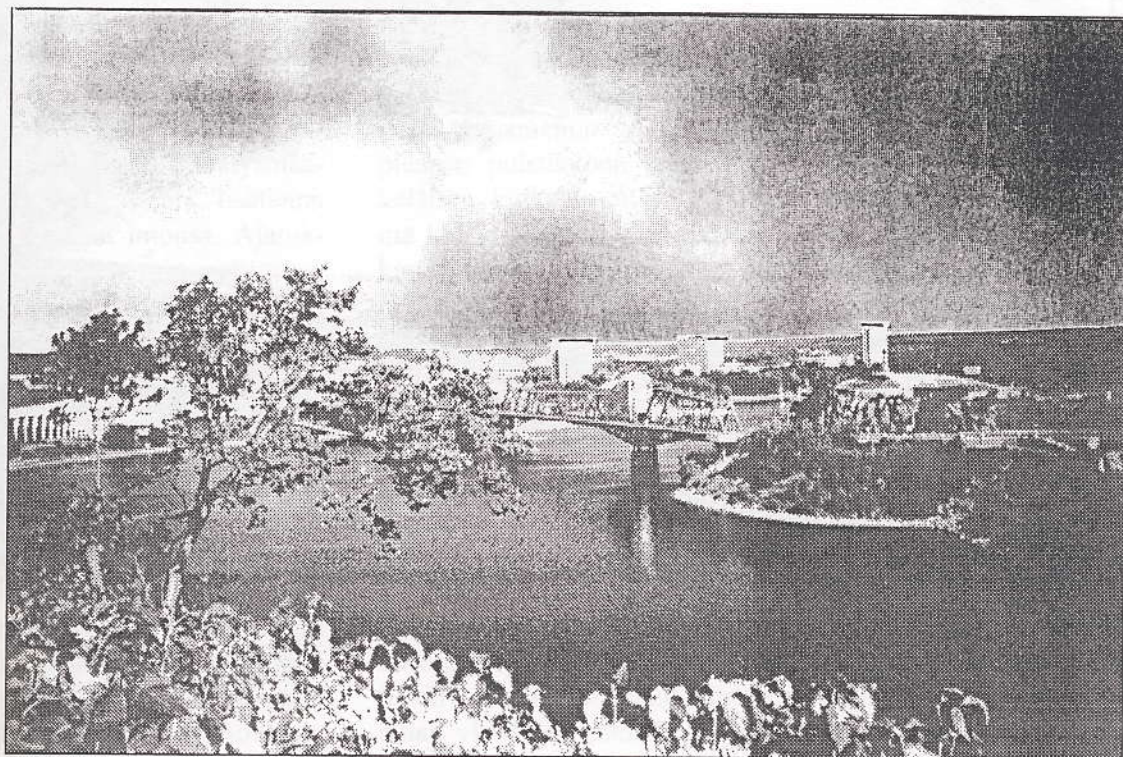
tekstejä, äänitteitä, valokuvia, filmejä, karttoja, kirjoja, maalauskuvia sekä parlamentin asiakirjoja. Näyttelyssä oli esillä asepuuja ja mitaleja. Tietokoneelta löytyvät ensimmäiseen maailmansotaan osallistuneiden kanadalaisen nimet.

Samanaikaisesti oli heraldiikan ja genealogian luentoja. Heraldikan luentosali täyttyi ääriään myöten. Sukututkijoita oli huomattavasti vähemmän. Luentoja oli kylläkin kummallekin ryhmälle sama määrä. Nuorin heraldikko oli 14-vuotias kanadalainen. Suomalainen heraldiikan asiantuntija kertoi, että kiinnostus aiheeseen herää jo hyvin nuorena. Kirkkaat värit ja kuviot kiihottavat mielikuvitusta. Sayyid, tohtori Hussain ibn Youssef Al-Mousaw Omanista käsitteli esitelmässään profeetta Muhammedista polveutuvia sukuhaaroja. Profeetan ainoa eloon jäänyt lapsi Fatima avioitui isänsä äidinpuoleisen, ensimmäisen serkun, neljännen kalifin Alin kanssa. Heidän kaksi poikaansa Hassan ja Hussein ovat Hashemite-hallitsijasukujen kantaisiä. Johdettavissa olevasta lähdeaineistosta selviää, että monet nykyiset hallitsijasuvut polveutuvat profeetasta. Myös näyttelijätär Rita Hayworthin puoliso Ali Khan kuului profeetta Muhammedin jälkeläisiin.

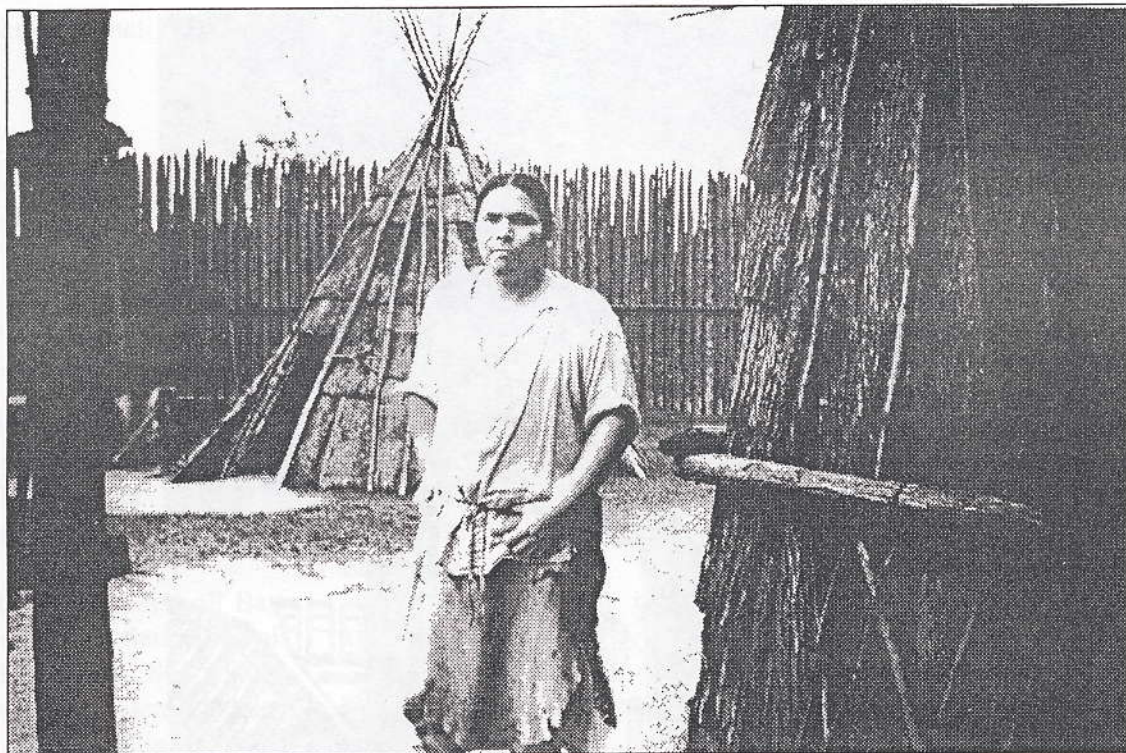
Béla Mérey, syntyisin unkarilainen luennoitsija korosti esi-

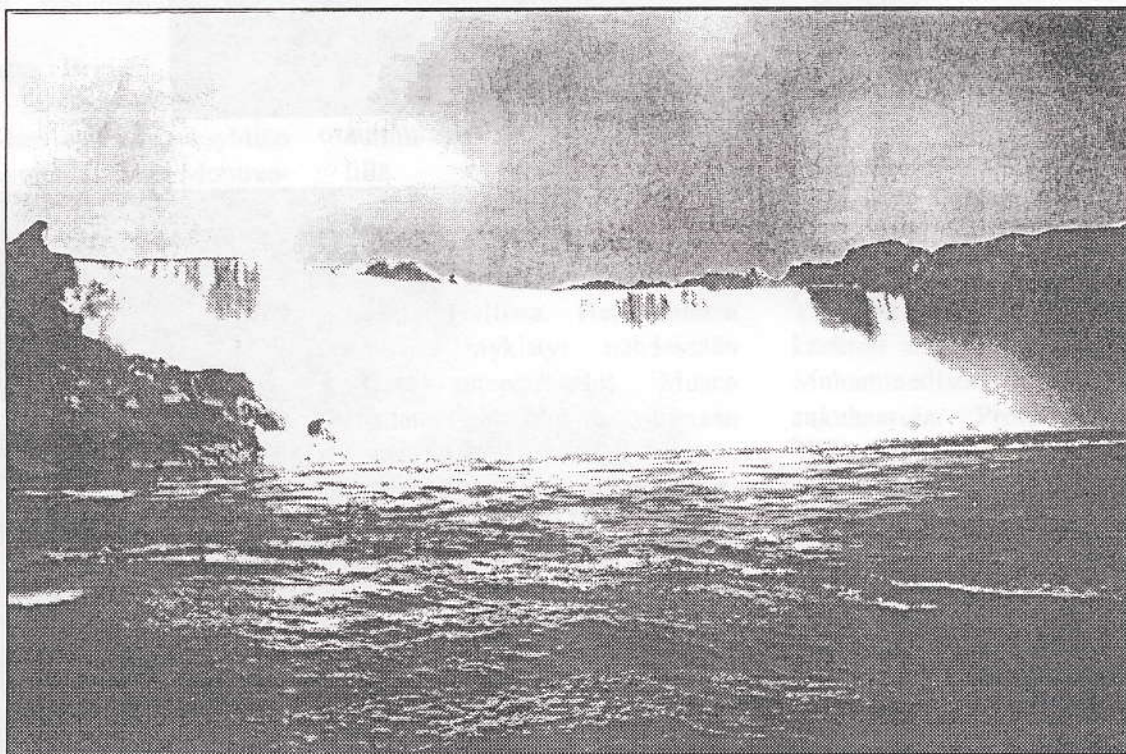
Kirjoittaja Museum of Civilizationissa

Kuva Ottawan Parlamenttimäeltä. Siltaa pitkin pääsee Hulliin

Intiaanikylä Midlandissa

Niagaran putoukset.

tyksessään sitä, että historialliset sukupolvet tulee laatia niin, että niiden yhteys tai sukulaisuussuhde on helppo ymmärtää ja seurata. Dr. Jean-Marie Thiébaud kertoi, että Ranskassa pyritään jäljentämään systemaattisesti kaikki seurakuntarekisterien asiakirjat 1600-luvulta 1800-luvulle. Luettelot on syötetty tietokoneelle. Tässä tietopankissa ovat syntymä-, vihkimis- ja kuolintiedot sekä maahanmuuttajat. Perhehistoria dokumentti-instituutti on yhteydessä Internetiin. Dr. Thomas Roderick USA:sta teki selkoa DNA-tutkimuksesta Ranskan kanadalaisien maahanmuuttajien sekä heidän äidinpuoleisten esivanhempiensa välillä. Kaukaisesta menneisyydestä DNA-tiedot voivat osoittaa sukutiedot oikeiksi. Mrs. Brenda Merriman Kanadasta antoi katsauksen olosuhteisiin Amerikan vallankumouksen jälkeen. Hän puhui Loyalisteista, brittiläiselle kruunulle uskollisista. Jos oli asiakirjojen mukaan todistettavissa, että oli Loyalisteista polveutuva, sai käyttää lyhennettä "UE". Ms Lois K Yorke Kanadasta totesi, että maailmanlaajuisesti sukututkijoita kerääntyy ennätysmäärin arkistoihin. Pari lisätietoa sytyttää heidän intonsa. Ajatuksen ilmaiseminen ja poliittinen tietoisuus ilmenevät enenevässä määrin sukututkimusyhteisössä.

Kenraalikuvernöörin rouva herexcellency Diana Fowler LeBlanc kutsui kongressiväen Rideau Halliin, kuvernöörin asuntoon cocktailtilaisuuteen. Kenraalikuvernööri on kuningattaren edustaja Kanadassa. Hän avaa parlamentin, antaa hyväksymisensä laskuihin ja osallistuu moniin tilaisuuksiin. Puistossa on mm. presidenttien Eisenhowerin, Kennedyn, Clintonin sekä tietenkin kuningatar Elisabethin

istuttamat puut. Sisällä trio soitti klassista musiikkia. Koko ajan mustapukuiset tarjoilijat kantoivat niin suolaista kuin makeaa syötävää ja juotavaa löytyi jokaiseen makuun. Saimme kierrellä joissain huoneissa kuin myös kasvihuoneessa sekä puutarhassa.

Viikon lopulla oli paneeli. Se kiinnosti minua, koska puheenjohtajaksi oli merkitty Mrs Judith Reid. Viime keväänä hän kirjoitti minulle Washingtonista ja pyysi lähettämään kirjoittamani sukukirjan Washingtonin kongressin kirjastoon. Kirja lähti matkaan ja sain ystävällisen kiitoskirjeen. Hän ei kuitenkaan päässyt tulemaan mukaan paneelikeskusteluun. Mr John Kizmiller Utahista Salt Lake Cityn Esivanhempien arkiston ja Perhehistoriakirjaston johtaja puhui tietokoneen käytöstä sukututkimuksessa. Ruotsalainen kirjailija, entinen kirjastonhoitaja Marianne Sandels jakoi esitteen, joka käsittelee Internetiä Pohjoismaissa.

Ottawassa mielenkiintoisin paikka on Parlamenttikukkula. Sieltä näkee Ottawajoen. Arvokkaan parlamentin vieressä on pieneen puistikkoon erään eläkeläisen kulkukissoille järjestämä koti pikkumajoineen ja ruoka-astioineen. Kukulalla on myös kuningatar Elisabethin ratsastajapatsas. Ottawassa oli helteistä ja kun kuljin pitkin Rideau-katua, en löytänyt katu-kahvilaa. Tapana on, että katu-kahvilat ovat tietyn kadun varrella vierä vieressä. Vahvemmat juomat ovat kiven alla. Yhden viinikaupan näin. Siellä ei myyty olutta eikä väkeviä. Ottawassa tarjoilu loppuu ravintoloissakin hyvin aikaiseen. Väki siirtyy sillan yli Hullin puolelle, missä alkoholipolitiikka on väljempää. Harmittavin asia kuitenkin Ka-

nadassa on hintasysteemi. Aami-
aishinta on 2.80. Mutta joudut-
kin maksamaan lähes neljä dol-
laria. Missään hinnoissa ei vero
näy. Eri paikkakunnilla on eri-
lainen verotus.

Kanadalaiset ovat hyvin avoi-
mia, ystävällisiä ja auttavaisia.
Tarkoitan tällä Kanadan englan-
ninkielistä väestöä. Ranskankie-
lisessä osassa ei ollut aikaa käy-
dä.

Päättöjuhla pidettiin Kanadan
Kansallislatterissa. Kutsussa
edellytettiin smokkia ja iltapu-
kua. Skoteilla oli upeat kilttiasut.
Säkkipillinsoittajan kulkiessa
edellä juhlaansa vaelsi ylära-
vintolaan. Juhla alkoi kansallis-
laululla, avaussanoilla sekä ru-
kouksella. Päivällisen jälkeen
juotiin maljat kuningattarelle.

Noin puolet kongressin osan-
ottajista oli Kanadasta ja
USA:sta. Suurin osa vieraista
palasikin kongressin jälkeen
koteihinsa. Meitä oli kaikkiaan
28, jotka olimme ilmoittautuneet
Ontario-kierrokselle. Matkan
aikana näimme maaseutua. Talot
olivat usein punatiileistä. Ikkunat
olivat korkeita ja pieniruutuisia.
Taloissa näki torneja, ulokkeita
ja pylväikköjä. Jotkut olivat
maalanneet talon seinään Kana-
dan lipun. Maaseututalojen nur-
mikot olivat siististi leikatut ja
kaikesta näki, että kotia ja puu-
tarhaa vaalitaan.

Ensimmäinen kohteemme oli
Upperland village. Kylä, joka on
rakennettu vanhojen esikuvien
mukaiseksi. Leipomossa leivot-
tiin, sahaylly oli käynnissä ja
metodistikirkossa opetettiin ko-
vapäisiä lapsia. Pihan vesi-
kourussa kylpivät ankat. Saa-
vuimme Kingstoniin. Kaupunki
oli aikoinaan turkiskaupan kes-
kus. Olisin mielelläni tutustunut
tähän vanhaan kaupunkiin, mutta
meidät vietiin kolmen tunnin

ajaksi tuhannen saaren risteilylle.

Torontosta tuli 1793 pääkaupunki. 1600-luvulla eli paikkakunnalla intiaaneja. Kaupungin nimi oli York. Se on intiaaninimi ja merkitsee kokoontumispaikkaa. Kun Ottawassa oli opastettu aina ranskaksi ja englanniksi, nyt Toronton opas puhui vain englantia. Kaupungintalon on suunnitellut suomalainen arkkitehti Viljo Revell. Aivan keskustan puistoissa pyrähteli oravia liikenteen melusta välittämättä. Olisin halunnut mennä katsomaan Euroopasta siirrettyä erikoista linnaa Casa Lomaa, mutta omaa aikaa ei jäänyt lainkaan.

Midland oli seuraavana retkiohjelmassa. Kahdeksan marttyyrin kunniaksi on rakennettu Marttyyrien pyhäkkö. Intiaanit surmasivat jesuiittalähetystyöntekijät. Saint-Marien lähetysasema on myös kopio. Suuressa teltassa oli eläintennahkoja ja puuistumia nuotion ympärillä. Intiaanien vene ja kota löytyivät pihalta. Wellington Countyn museossa oli alueen käsikirjoituksia, karttoja ja valokuvia.

Miellyttävä muisto jäi viinitilasta. Meille selostettiin viinin valmistusta ja saimme nauttia erinomaisen aterian. Jälkiruokana taateli- ja vaniljapuddingia jäätelön kera. Jatkoimme matkaa Niagaran putouksille. Putoukset ovat inspiroineet monia huimapäitä. Jean Gravet käveli narua pitkin Niagara-joen yli 1859. Bostonilainen poliisiupseeri William Kendall ui 1886 putouksen poikki. Annie Taylor, 63-vuotias opettaja oli ensimmäinen, joka laski tynnyrissä alas putouksista 1901. Kun Maid of Mist-hinaajat veivät meidät sadetakein varustetuina matkalle, tuumin, että ovathan komeat putoukset. Tammerkosken ja Imatran kuo-

hut nähneelle ei se ollut kuitenkaan ylettömän ihmeellinen kokemus. IMAX-teatterissa tuntui kuin olisi itse ollut kuohujen pyörteissä.

Guelph oli otettu ylimääräisenä ohjelmaan, joten ei ollut ihme, ettei kuljettaja heti löytänyt sinne. Emme voineet ilmoittaa museoon myöhästymisestä, koska turistibussissa ei ole minikäänlaista puhelinta! Guelph on vanha keskiaikainen kaupunki. Museo tarjosi paljon nähtävää heraldiikoille. Tungosta syntyi prinssi Charlesin ja prinsessa Dianan sukutaulun äärelle. Taulusta kävi ilmi, että heillä on yhteiset esivanhemmat: Englannin ja Skotlannin kuningas James II ja prinsessa Anne.

Kongressi oli kiintoisa ja paljon mielenkiintoista nähtävää Kanadan matka tarjosi. Seuraava kongressi on Italiassa, Torinossa.

Tampereen seudun sukututkimusseura ry

Hallitus

Puheenjohtaja

Raimo Heikkilä

Tuomiokirkonkatu 14 B 6

33100 TAMPERE

puh. 03-2127434

Varapuheenjohtaja (kirjastonhoitaja)

Helvi Murto

Satamakatu 4 A 25

33200 TAMPERE

puh. 03-2226210

Sihteeri (jäsenasiat)

Milja Piepponen

Aleksanterinkatu 35 B 5

33100 TAMPERE

puh. 03-2232768

Rahastonhoitaja

Kristiina Hopia

Sariolankatu 4

33730 TAMPERE

puh. 03-3647805

Julkaisujen vastaava toimittaja

Antti Hietala

Ohjelmavastaava

Raine Raitio

Kulkustie 63

36240 Kangasala

puh. 03-3647234

Julkaisutoimikunta

Vastaava toimittaja

Antti Hietala

Kortesuoentie 41

33420 TAMPERE

puh. 03-3440199

Sihteeri

Terttu Honkala

Mustanlahdenkatu 1 B 99

33210 TAMPERE

puh. 03-2125569

Olavi Kallioniemi

Liljankuja 4

33300 TAMPERE

puh. 03-3442939

Matti Koittola

Jysmäntie 4

33850 TAMPERE

puh. 03-3671606

Vilho Puro

Hikivuorenkatu 9 A 21

33710 TAMPERE

puh. 03-3174781

Julkaisut

* ORPANA

* VUOSIKIRJA

* ERILLISJULKAISUJA

Myynti, tilaukset ja postitus

Milja Piepponen

Aleksanterinkatu 35 B 5

33100 TAMPERE

puh. 03-2232768

Taitto

Antti Hietala

Orpanan kansii

Arja Kääriä

Paino

Tehokopiointi ky.

ISSN 0359-128X

PYYDYSMÄEN KARHUNKAATAJAT

Vanhan kurulaisen kantatilan, Karjulan kylän **Kosken** nuori isäntä **Yrjö Matinpoika**, 1694-1763, oli venäläisten vankina isonvihan aikana kuusi vuotta (1715-1721). Suuri pohjan sota koetteli muutenkin kovalla kädellä talon väkeä. Niin Yrjön isä kuin sedätkin katosivat jo aikaisemmin sotatantereille. Onneksi vanhaa isoisää ei viety, vaan hän jäi pitämään nurkkia pystyssä ja taloa suvun hallussa siihen saakka, kunnes Yrjö tuli takaisin. Apuna ukolla oli vain pari sotilaan leskeä ja myöhemmin hulttioksi osoittautunut siltavouti, jonka piti pitää talosta huolta, mutta kahmikin omaisuutta omaan taskuunsa.

Yrjö oli toimielias mies. Hetimiten vankiretkeltä palattuaan hän haki naapurikylän Lörpykseltä Riitta-nimisen tytön emännäksi ja ryhtyi vilkastuttamaan taloa. He saivatkin 15 vuodessa 7 lasta. Kun Riitta kuoli vuonna 1740 Yrjö toi taloon uuden emännän, Marian, oman kylän Tyrkkölästä ja sai hänen kanssaan vielä 5 lasta. Kuru oli syrjäistä seutua, jonne eivät kulkutaudit helposti löytäneet, ja kun Kosken 7 hehtaarin pellot, koskemattomat metsät ja hyvät kalavedet antoivat kohtalaisen ravinnon, lapset kasvoivat ja varttuivat aikuisiksi. Ensimmäisen avioliiton vanhin poika perisännyyden, muille pojille ra-

kennettiin torppia ja tyttäret naitettiin parhaan mukaan.

Lapsikatraan nuorin poika, **Pekka Yrjönpoika**, 1748-1837, oli kova erämies. Täyteen ikään päästyään hän muutti 1773 metsään, rakensi sinne tiettömän taipaleen taakse, lähes peninkulman päähän kotitalostaan torpan, johon vei emännäksi omasta kylästä Isokarjun talon tyttären Riitan. Seuraavana vuonna Pekkaa kaksi vuotta vanhempi veli **Matti Yrjönpoika**, joka oli jo kotona opetellut sepän ammatin, seurasi Pekkaa ja muutti samaan pihapiiriin. Pekan torppaa nimitettiin vanhaksi taloksi, Matilla oli uusi talo. Yhdessä näistä kehittyi eräs tunnetuimpia kurulaisia maatiloja, Karjulan kylän **Pyydysmäki**. Nimi sopi hyvin veljeksille, erityisesti Pekalle.

Emäntä Riitta synnytti nopeassa tahdissa 6 lasta, mutta kuoli itse jo 37 vuotiaana. Pekka toi taloon uuden emännän, Marian, saman kylän Heikkilästä. Tämä avioliitto oli lapseton. Isältään lienee Pekka oppinut, että Riitta ja Maria olivat hyviä emännän nimiä.

Pyydysmäen uudisasukas Pekka Yrjönpoika on mainittu historiassa monesta syystä. Vuonna 1796 molemmat Pyydysmäen torpat muuttuivat uudistaloiksi. Pekka sai Suomen Talousseuran tunnustuspalkinnon raivattuaan Kurun kiviseen maaperään 2,5

hehtaaria peltoa. Vanhan Ruoveden historia tietää kertoa, että Pekalla oli Pyydysmäessä toimiva tuulimyllykin. Se oli tarpeen, kun vesivoimaa ei ollut eikä liioin kunnan myllytietä.

Suurimman huomion Pekka kuitenkin ansaitsee erämiehenä, erityisesti karhunkaatajana. Samassa puuhassa menestyi myös hänen poikansa **Juha Pekanpoika**, joka eli 1778 -1827. Siihen aikaan lienee karhuja ollut melko lailla Kurun sydänmailla. Juhan pojasta **Antista**, 1809-1878, ei tiedossani ole metsästystarinoita. Taisi olla enemmän maanviljelijä kuin metsästäjä vai olivatko isoisä ja isä ynnä muut Kurun metsämiehet jahdanneet karhut vähiin paikkakunnan metsistä.

Antin poika **Kaarlo Pyydysmäki**, 1832-1835, ei liioin hankinut mainetta eränkävijänä, mutta hänestä kasvoi muutoin kuuluisa mies. Kaarlo Pyydysmäki oli Kurun historian ainoa talonpoikainen valtiopäivämies. Vuosina 1882 ja 1888 hän oli sääätynsä edustajana valtiopäivillä. Kotipaikkakunnallaan hän oli huomattava kunnallismies, mm. kuntakokouksen puheenjohtaja 1873-1884. Innokkaasti hän tuki koulu-, kirjasto- ja raittiusaatteita.

Kaarlo Pyydysmäki oli myös etevä tarinoitsija. Hänen tyttärensä tyttären tytär **Leena Leuku** Kurusta antoi käyttööni ko-

pion (alkuperäinen Hämeenlinnan maakunta-arkistossa) Kaarlo Pyydysmäen muistelmasta, jossa hän kertoo perimätietoja kurulaisista karhunkaatajista. Kaarlo Pyydysmäki oli Aleksis Kiven aikalainen, joten ei ole ihme, että kirjoituskin on tyyliltään samaan vivahtavaa.

Mutta annetaanpa tekstin puhua puolestaan. Pääosissa yllä mainittu Pyydysmäen Pekka eli Pietari sekä hänen veljensä Matti ja poikansa Juha. Omavaltaisesti olen tehnyt muutamia kappalejakoja ja lisännyt lukemisen helpottamiseksi joitakin väli-merkkejä. Muuten on teksti alkuperäisessä muodossaan.

"Lupaukseni mukaan olen kokoillut muinaisista karhun tapoista tietoja, erittäin Kurun kappelista ja vähän sen naapuri kunnista. Ensiksi Kurun kappelissa Aurajärven kylässä on uudistorpan alkuun tekijät ja hollitsiat Jeremias Simunanpoika Jouttiahon, ja hänen veljensä Gustaa Jänisniemi, on tappaneet aikanansa 52 karhua usiasti kahden, vaan moniat kerrat oli heillä apu miehenä Torppari Matti Maijan poika, Uljas, yllä mainitusta Aurajärven kylästä ja Peltomäen Saku oli yhden kerran apuna.

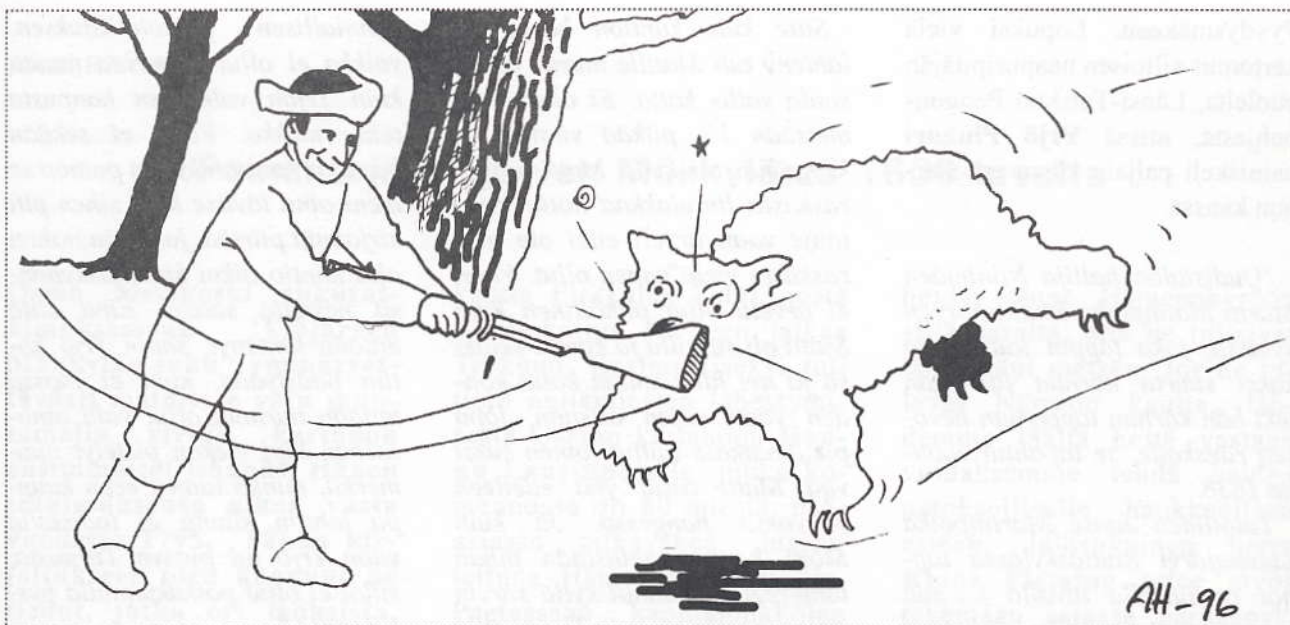
Näitä uljaita mesikämmeniä he osasivat erinomaisella nerolla ja aistilla talven tullessa vähän syksy lumen aikana etsiä ja merkitä kontioitten pesät, ja vahvan lumen tultua talviaikana he suksilla hiihtäen hyvään koirain avulla etsivät uudestaan, ja löydettyään he pyssyllä ja karhu-keihäillä metsä kuninkaan verellä vahvat lumikinokset saivat punottamaan, josta aina onnellisesti kotiansa tulivat, ja vaimoillensa ja lapsillensa päre-soiton ääressä talvi iltoina juttelivat niistä monista hengen-

vaarallisista sota retkistä joita olivat saaneet kokea, tätäpä vaimot säihkyvillä silmillä kuunteli ja lapset ympärillä hypeli ja isän poskia suuteli. Mitään en ole niitten erinomaisista vaiheista kuullut kerrottavan, eikä ole niistä jäänyt muotokuvaa, vaan sanotaan ne veljekset olleen hyvin vahva jäntereiset ruumiiltaan ja levee hahmoset kasvoltaan, sanotaan myös olleen niin raakoja että söivät karhun aivot ilman kypsentämättä tahi oitis niin pian kuin karhu oli teurastettavan eli nyljettävänä.

Alasen Pietari Karjulan kylästä tahika Pyydysmäen Pietari on tappanut 7 metsän kuninkasta talvisaikana pyssyllä kieretyistä pesistä ja kerran joutunut lähes kuolemaa, kun ei kiväärin kuula sattunut kontioon kuolettavaisesti josta kontio suuttui ampujaansa ja aika kovalla kosti sopimattoman kohteliaisuuden ja kauhiasti ärjyen tuli suu ammoltaan sylipainiin Pietarin kanssa. Vaan Pietari kuin oli paljon vähävoimaisempi vastustajaansa tuli taipumaan metsän herran alle vahvassa hangeissa ja olipa kontio jo vähällä saada Pietarin päästä makupalan kuin pää oli jo kontion suussa ja olisi tietysti tehnyt lopun Pietarista jos ei veljensä Matti olisi kiireesti hiihtänyt karhun kantapäille ja siepannut karhun takajaloista niin väkevästi että Pietari jäi henkiin vaan hyvin kovin selkä rutistettuna kontion kourilta ja ohimoissa suuret hampaan hyaavat joista tulvasi veri. Vaan ei Pietarin tiikeriluonto siihen perääntynyt vaan kuin veri oli kasvoista lumella pois puhdistettu ja tukko pään ympäri sidottu, niin kiirein askelin taas kontion jälkeen hiihtämään, jota ei tarvinnut kauan tehdä, kuin Pietari sai toisen

kerran kuulan tähdätä kontion päähän, joka lopetti elämän mesikämmenen kävelystä, vaan veipä Pietari syvät arvet ohimossaan muistona elämänsä loppuun asti, ja vieläpä hautaankin.

Juha Pietarinpoika Pyydysmäki tappoi 16 karhua eläissään useasti aivan yksin vaan olipa vanha isänsä jo yllämainittu Pietari, vanha karhu kyttä, vielä vanhanakin hänellä apuna. Usein oli mainittu Juha kovassa sodassa josta hänen norja ja vilkas luonteensa hänet pelasti, kerran oli kuitenkin kuoleman vaara tarjona, kun ei pyssyn luoti sattunut lähestyvää kontioo kuolettavasti, tuli tämä metsän kouko suurella kiljumalla Juhaa rankaisemaan, kuin se herätti metsän vanhuksen rauhallisesta talvi kammiostaan. Juha tämän huomattuaan asetti itsensä suksille ja hyvin vikkellästi lähti karhun edellä hiihtämään, vaan karhu kuin oli häntä monta vertaa väkevämpi, ja lunta kuin ei sattunut silloin olemaan vahvasti metsässä, niin pian oli metsän ruhtinas hänet saavuttamaisillaan. Juha tämän pian huomasi, - ja alamäkeä kuin aika vauhtia mentiin -, hyppäsi Juha suksiltaan sivulle kulku rataa, ja antoi kontion nokan päälle pyssyllään aika kiemauksen, niin että se meni hangelle pyöryksiin, vaan pyssyään säästääkseen ei Juha pitkittänyt lyömistään, ja kontio virkistyi, kuin oli kylmässä lumihautassa peitettyä, jota Juha kenties ei huomannu niin hyväksi lääkkeeksi pyörtyneelle. Tässä tuli kova rintasota, kontio kuin oli Juhaa paljon väkevämpi rutisti Juhan allensa lumeen ja olisipa pian kontio Juhan elämän lopettanut jos ei hänen apumiehensä olisi joutunut kontiota takapuolesta hätyyttämään josta kontio pakeni muutaman

...hyppäsi Juha suksiltaan sivulle kulku rataa, ja antoi kontion nokan päälle pyssyllään aika kiemauksen...

syden pää taistelupaikasta. Paikalla sai kontio kuollettavan kuulun tuli ruiskusta rintaansa, vaan sai Juhakin kovaa kokea kuin kontio luisilla veitsillä silpoi oikian käden kolmesta kohden läpitse, josta paljo sai kärsiä, ja kunnian merkinä sai kantaa suuret arvet ja vääräksi kuivettuneen käden aina hautaan asti.

Yllä usein mainitun Pietarin ja Juhan taistelut tapahtuivat enimmästi talvella kierretty pesiinsä, vaan sattui pa Juha kuulemaan eräänä suvena koiransa kiivaan haukunnan metsästä, josta tunsu että metsän kuningas on koiran haukkumisen esineenä. Hän varusti tuliruiskunsa vahvasti ruudilla ja tukevalla kuulalla ja riensi koiran haukuntaa kohden, ja liki päästyään otti mesikämmen hänen juhlallisella kunnioituksella vastaan, nousten pysyyn ja aikoin kätellä Juhaa, vaan Juha ei tykännyt vastaanoton olevan mitään lempivää, sen osoitti hänen säihkyvät silmänsä ammottava kitansa josta kauhistavat luiset vikatteet väl

kyivät, ja äänensäkin oli uhkaavaista kiljunaa. Siis antoi Juha luistaa varustetun kuulun ruiskustansa metsän kuninkaattaren rintaan joka vaikutti sen ruumiiseen usian kupperkeikan takapäin johon hän vaipui ja kuorsaisi viimeiset hengensä vedot. Metsän kuninkaattarella oli kaksi iso poikaa mukana vaan niitten tuli kiire nousta petäjäan josta Juhan pyssyn kuulat heidän pudotti, sittekuin hän saadakseeseen kuolevan kontion lopusta vissimmän vakuuden oli sitä pyssyn laukauksella tervehtinyt toisen kerran.

Muotokuvaa ei ole näistä yllä mainituista Pietari Matinpoika ja hänen pojastaan Juhasta vaan Pietari oli 3 kyynärää pitkä keskisorttinen vahvuudeltaan ei juuri vahva eikä ylen heikko-kaan, käytäntönsä oli hyvin vilkas ja toimellinen. Hänen poikansa Juha oli vähän lyhyempi varustettu hyvin jäntevällä lujalla ja hiljaisella luonnolla, ei ainoastaan karhujen metsästäjä, vaan kettuja näätiä lintuja y.m. oli hän ahkera pyytämään kuolemaansa asti. Hän kuolikin

miehuudessaan noin 50 vuoden vanhana vuonna 1828 eikä ollut enää terveh viime aikoina siitä asti kuin hänellä oli karhun kanssa voimman koitokset sylipainimisessa. Hänen isänsä Pietari Matinpoika Pyydysmäki eli 95 vuoden vanhaksi ja kuoli jälkeen poikansa tahi v. 1836. Aseina yllä mainituilla Pietarilla ja Juhalla oli pyssy ja keihäs, vaan viime mainittu ase oli harvoin viraassaan."

Perimätietoihin pujahtelee pieniä virheitä: Kaarlön isoisän isän eli Pietarin patronyymi oli Yrjönpoika eikä Matinpoika. Pietarin ja Juhan kuolinajoissa on vuoden virhe, Juha kuoli 49 vuotiaana vuonna 1827 ja Pietari lähes 89-vuotiaana vuonna 1837. Nämä eivät kuitenkaan mielestäni vähennä muistelman arvoa.

Annetaanpa Kaarlo Pyydysmäen jatkaa. Nyt tulevat kuvaan Kaarlön äidinisä, uudistilallinen **Martti Niinimäki** sekä talolliset **Juuse Luomajärvi** ja **Matti Tyrkkölä**. Matti oli saman talon isäntä, mistä Pietari pari sukupolvea aiemmin toi emännän

Pyydysmäkeen. Lopuksi vielä kertomus silloisen naapuripitäjän puolelta, Länsi-Teiskon Pengonpohjasta, missä **Yrjö Piuhari** painiskeli paljain käsin emokarhun kanssa.

"Uudistalon haltija Niinimäen Martti Matinpoika Riuttaskorven kylässä, joka tappoi laukkaalla kaksi suurta karhua laukkaan teki hän karhun tappaman hevosen rauskalle, se tapahtui vuonna 1838.

Talollinen Juuse Martinpoika Luomajärvi Riuttaskylässä tappoi omituisella tavalla karhun joka ansaitsee tulla muistoon otettavaksi. Kuin sanottu Juuse Luomajärvi meni metsästä hevosiaan hakemaan niin metsäpolulla tuli karhu omia aikojaan häntä vastaan eikä huomannut sitä kuin Juuse pisti itsensä piiloon pitäjän ojass ja sattui olemaan kirves aseena jolla kiemahutti karhua päähän kuin se tuli kohdalle, ja niin väkevällä kädellä ettei se paikastaan liikkunut, jota iskua Juuse vielä usiat kerrat palkittu, ja niin kontio sai surmansa.

Olipa eräs talokas Matti Tyrkölä Karjulan kylästä, joka lintureisullaan sattumalta joutui kontion pesälle joka kovasti harmitti kontioo kuin hänen uni-
rauhansa tuli häirityksi, lähtipä pesästään Mattia kurittamaan. Matti huomasi että leikki oli kaukana kuin kontio tuli liiaksi liki, pyssy hänellä oli vaan se oli laukaistu linnun kylkeen johon paukkaukseen kontio heräsi. Ei Mattia auttanut muu konsti vaan täytyi sulin käsin rutistaa karhun leukoja ristiin joka muutoin olisi purrut kipeästi, ja tuli kuin tulikin karhusta vainaja, sillä ei Matti ollut mikään kanapaimen vaa täysikasvuinen mies.

Sitte kuin kontion hengi oli lähtenyt tuli Matille murhe miten saala sallis kotia. Ei ollut tietä metsään 1½ pitkä virstaa li-kempänä, oli kyllä Matti monta raskasta lintulakkaa kotia hiihtänyt vaan arveli ettei ole niin raskasta vielä ennen ollut. Vaan ei arvelu ollut pitkälinen kuin Matti oli suksilla ja kontio selässä ja nyt hiihtämään kotia kohden vaan miten olikaan, jopa puolimat-kass taittui toinen suksi vaa Matti astui yhä edelleen vahvassa hangessa. Ja kuin Matti kontion selästään pihan tantereelle ja sanoi kyllä särvin on raskaampaa kuin leipä, sillä Matin oli tapana kantaa 3 tynnyriä rukiita myllyyn ja ne jauhona kotio, vaan mylly matka ei ollut kuin 1 venäjän virsta. Tästä lukia arvaa hiukan Matin voimain runsautta, ja ettei hän ollut mikään kana poika, yllä sanottu Matti Tyrkölä eli lähes sadan vuoden vanhaksi.

Talol. Piuharin Yrjö Teiskossa jota Rautakouraksi sanottiin tappoi 9 karhua pyssyllä. Muuta asetta ei hän käyttänyt ensimmäinen taistelu tapahtui nuorena miehenä ollessaan karhun kanssa ilman pyssytä. Tapaus oli se että Yrjö kävi kirkko venehtä tervaamassa, ja palatessaan tuli kaksi karhun penikka tiellä hänen vastaansa ja Yrjö huitaisi tyhjällä tervaämpärillä toiselta jalaan poikki, joka rupesti sittä surkeasti kiljumaan, ja metsän 'kuninkaattar poikaisten emä oli samalla Yrjön edessä lyöden kohta sylipainiin Yrjön kanssa, vaan ei kontio aavistanut suin-
kaan kaksijalkaisesta saavansa niin väsyttävä painikumppalia, sitä väännettiin sinne ja tänne väliin karhu alla väliin Yrjö ja sitä tehtiin hyvin pitkä ruokaväli, siksi että kontio antoi Yrjölle

kunniallisen pästötodistuksen, vaikka ei ollut paperina muuta kuin Yrjön valkoinen hanpusta tehty mekko. Vaan ei sekään kestänyt kontion kynän painoa se meni aina lävitse kuin siihen piti kirjaimia piirtää, ja Yrjön nahan alta kontio aikoi kirjoituskynänsä nestettä saada. Eipä siitä mitään lähtenyt, sanoi Yrjö kotiin päästyään, kuin ei ihossa mitään narmua ollut vain ainoastaan läpi mekon pistetyt puumerkit, minkä lainen eron kauppa tehtiin siinä ei todistajia vaan Yrjö toi pyssyn Turuusta, silloin ei ollut paikakunnalla pysyseppeä."

Mainiota tekstiä, joka kertoo Kaarlo Pyydysmäen runsaasta sanavarastosta ja hersyvistä huumorista. Voi hyvin kuvitella, miten hän pirtin hämärässä tarinoi lapsilleen ja muulle talonväelle. Kerrottavaa Kaarlolla riitti valtiopäivämatkoista muistinvaraisiin perimätietoihin asti.

Myös kuulijoita Pyydysmäessä oli riittävästi. Kaarlo oli kolmasti naimisissa. Ensimmäinen vaimo kuoli jo 24-vuotiaana synnytettyään sitä ennen kolme lasta. Myös toinen vaimo kuoli nuorena, 27 vuotta täyttäneenä, mutta hänkin ehti synnyttää kolme lasta. Vasta kolmas vaimo oli pitkäikäisempi, hänen kanssaan Kaarlo sai 7 lasta. Lapsia oli siis kaikkiaan 13, joista 9 varttui täyteen ikään.

Kaarlo Pyydysmäki kohtasi matkansa pään reessä kotimat-kalla helmikuussa 1895. Hän oli juuri täyttänyt 63 vuotta. Hauta on nähtävissä Kurun vanhalla hautausmaalla.

Poimintoja Ylöjärven Mäkkylästä 1600-luvulta

Osmo Merikoski sukututkimuksessaan 'Ylöjärven Mäkkylän suku' ymmärrettävästi mainitsee vain muutamalla rivillä kartanon ensimmäiset isännät. Hänen tutkimuksensa alkaa vasta vuodesta 1795. Tähän kirjoitukseen olen koonnut ne tiedot, jotka eri teoksista, kirkonkirjoista ja voudintileistä Mäkkylän isäntäväestä olen löytänyt 1500-luvun lopulta ja 1600-luvulta. Koska nuijasodasta tulee kuluneeksi tässä vuodenvaihteessa 400 vuotta, sopii tämän koosteen alku silloisiin historiallisiin tapahtumiin.

Ylöjärven Mäkkylä esiintyy 1500-luvun asiakirjoissa Mäkkylänä, joten sen nimi on lyhentymä vanhasta luonnonnimestä. Kylässä oli 1540 neljä tilaa. Ratsumies **Kristoffer Laurinpoika** hankki 1580-luvulla kaikki tilat omistukseensa, mikä oli alkuna kartanon muodostamiselle. Vuodesta 1587 Mäkkylä oli rustholli, varustaen ratsumiehen kuninkaan sota-joukkoihin.

NUIJASOTA

Joulukuun puolimaissa 1596 lähti aseistautunut talonpoikaisjoukko Etelä-Pohjanmaalta **Jaakko Ilkan** johdolla Parkanon ja Hämeenkyrön

kautta Pirkkalaa kohti, josta oli tarkoitus edelleen jatkaa Turkuun. Ensimmäiseksi tuli tieto nuijamiesten lähestymisestä Osaran kartanoon **Hannu Laurinpojalle**, jonka komennossa oli 80 miestä, pääasiassa jalkaväkeä, majoitettuna Hämeenkyrön kyliin. Paetessaan kapinajoukkojen tieltä etelää kohti Pohjanmaan vouti **Aabraham Melkiorinpoika** ennätti viime tingassa, 15. joulukuuta, lähettää viestinviejän ilmoittamaan Osaralle nuijamiesten lähestymisestä. Hannu Laurinpoika sai tiedon kahden päivän kuluessa ja ryhtyi heti hälyttämään apuvoimia. Kuiriinsa hän lähetti aluksi voudin luo Pirkkalaan viemään kirjettä, joka kuului:

»Hyvä Kristian [Kristoffer] Laurinpoika. Olen saanut Aabraham Melkiorinpojalta kirjeen, jossa kerrotaan pohjalaisten varustautuvan ja jo tehneen paljon pahaa Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa palvelijoille, ratsumiehille ja nihdeille ryöstäen ja murhaten. Aloittamansa petollisen hankkeen toteuttamiseksi he aikovat nostaa miehen talosta yli koko Suomen. Vain talonpojat, jotka tahtovat heitä vapaaehtoisesti seurata, aikovat he säästää, ei muita. Sen vuoksi kehoitan ystävällisesti ja veljellisesti Teitä hälyyttämään kaikki tämän kihlakunnan ratsumiehet ja nihdit ja toimittamaan

heidät tänne Hämeenkyröön siltä varalta, että he tulisivat tänne läpi metsän. Jos he tulevat Närpiön kautta, lähemme täältä heitä vastaan voidaksemme tehdä heidän petokselliselle hankkeelleen esteen. Jalosukuinen herra **Klaus Fleming** tulee myös tekemään asiassa parhaansa, sillä hänen korkeudelleen on lähetetty sana, ja käsky on, että nihtien on yötä päivää riennettävä miekkoineen tänne. Jääkää hyvästi. - Hans Larsson.»

Tiedote oli lähetetty Mäkkylän Kristoffer Laurinpojalle ja päivätty joulukuun 17. päivänä 1596. Kristoffer Laurinpoika tiedotti kapinasta 19. joulukuuta 1596 **Knuut Juhanpoika Kurjelle** Vesilahden Laukkoon, joka sai sen 20. päivä ja tämä puolestaan seuraavana päivänä **Gödict Finckelle**, Savonlinnan päällikölle, Lammin Pirkkalaan.

Osan nuijamiehistä tultua Pirkkalaan (nyk. Ylöjärvi) Keijärven talonpojat polttivat nihtipäällikkö Kristoffer Laurinpojan Mäkkylän ja **Severin Sigfridinpojan** Teivaalan, minkä jälkeen kapinalliset jatkoivat kohti Nokkaa. Tie, jota pitkin heidän joukkonsa kulki lähes 400 vuotta sitten, meni tämän kirjoittajan asunnon ohi. Se on jo osin kadonnut asutuksen ja uuden asemakaavan myötä, mutta osia siitä vielä on. 'Vanhatie'

menee ohi ikivanhan Käräjätörmän. Raholassa se on vielä 'Vanha Kirkkotie' ja sitä pitkin ylöjärveläiset kulkivat aikoinaan Pirkkalan kirkkoon, sittemmin Harjun kappelikirkkoon.

Kun nuijamiesten sitten kävi niinkuin kävi, he pakenivat Nokialta Flemingin joukkoja, jotka aloittivat koston ja kapinallisten omaisuuden ryöstön. Fleming oli antanut nimenomaisen käskyn tehdä niin Ylä-Satakunnassa, mm. Hämeenkyrössä ja Pirkkalassa. Saalistamiseen osallistuivat sotilaiden lisäksi kaikki muutkin seudun virkamiehistä ja ratsutilallisista.

Klaus Fleming järjesti nuijasodan jälkeen häntä tukeneille aatelisille ja ratsumiehille ylimääräisiä verotuloja. Flemingin kuoleman jälkeen hänen seuraajansa **Arvid Eerikinpoika Stålar** jatkoi samaa linjaa ja luovutti muun muassa Kristoffer Laurinpojalle 8 manttaalin verot Pirkkalan Keijärveltä (2.8.1597). Omaisuuttaan kadottaneille palkkiot maksettiin vahingonkorvauksen nimikkeellä, muiden saadessa läänitysverot »uskollisesta palveluksesta». Kristoffer Laurinpoika oli myös saanut ylennyksen majoitusmestariksi.

Lopullinen voittaja oli kuitenkin herttua **Kaarle**, joka kävi valtataistelua kuningas **Sigismundin** kanssa. Tämän pelin pieneksi pelinappulaksi oli joutunut Mäkkylän Kristoffer Laurinpoika, joka arveli olevansa oikeassa palvellessaan laillista kuningasta.

Vuonna 1600, siis liki neljä vuotta kapinan jälkeen, tulivat herttuan määräämän tutkinnan pöytäkirjassa esille erityisesti ratsutilalliset **Matti Grip**, Mäkkylän Kristoffer Laurinpoika, **Heikki Knuutinpoika** ja **Heikki Pekanpoika** (Viljakkalasta) sekä päämies **Hannu Laurinpoika** ja katselmuskirjuri **Severin Sigfridinpoika**. Jälkimmäisen tilille on viety paitsi ryöstöjä, myös erinäisiä julmuuksia. Pirkkalan Kuusiston (Ylöjärvellä) **Heikki Terva [Tiura?]** valitti syksyllä 1599 Turussa herttua Kaarlelle, että Kristoffer Laurinpoika oli ryöstänyt häneltä kaksi lehmää, hevosen, kaksi lamasta ja heinäparmaan. Myöhemmässä tutkinnassa hän pystyi näyttämään toteen vain heinien viennin ja sai ne takaisin. Käräjillä, jotka olivat Pirkkalassa 17.3. 1600 määräsi lainlukija **Kristoffer Perttelinpoika** Liimolan kylälle erityisen sovitussakon. Lieneekö ollut samat käräjät, joissa Kristoffer Laurinpoika syytti kolmea keijärveläistä siitä, että nämä olivat olleet polttamassa hänen kartanoaan. Koska asia lykättiin, ei oikeuden päätöksestä ole tietoa.

Vuoden 1625 talvikäräjillä turkulainen vaimo Margareta vaati Mäkkylän **Paavali Kristofferinpojalta** erästä kaskimaata ja kolmea lehmää, jotka oli otettu hänen vanhemmiltaan nuijasodan aikana. Tällöin **Sipi Pentinpoika Pietilä** ja **Sipi Heikinpoika** Ylöjärven, **Simo Heikinpoika Tiura** Kuusiston ja **Esko Erkinpoika Tiura** Liimolan kylästä todistivat, että

he olivat nuijasodan aikana eräiden muiden talonpoikien kanssa ottaneet Paavalin isältä, Kristoffer Laurinpojalta kokonaisen arkullisen vaatteita ja muuta tavaraa, minkä takia Klaus Fleming oli oikeuttanut tämän ottamaan heiltä menettämästään korvauksen. Tähän ehkä perustui heinäparmaan takavarikointi Kuusiston Tiuraltakin. Tiura oli ollut ryöstämässä ja polttamassa Mäkkylää ja siinä meni varmaan heinäladotkin. Oli talvi ja ratsumiehen hevonen tarvitsi heiniä.

Klaus Flemingin joukoissa palvelleita ja kuningas Sigismundin puolella olleita aatelisia ja alempiakin henkilöitä teloitettiin ja osa vangittiin. Tuomittiinko Kristoffer Laurinpoika tekemisistään, ei ole tietoa. Hänen nimensä Mäkkylän kartanon yhteydessä kyllä häviää vuonna 1600. Hieman epävarmalta tuntuu hänen tittelinsäkin. Yksi tietolähde sanoo häntä ratsumieheksi tai voudiksi tai majoitusmestariksi. Tampereen historia I kirjassa sivulla 293 sanotaan hänen olleen Knuut Kurjen ratsulippueen vahtimestarin. Ymmärtääkseni se oli jonkinlainen upseerivakanssi silloisessa ratsuväessä. Eräs tietolähde mainitsee hänet taas nihtien päälliköksi.

Jo vuonna 1585 oli Kristoffer Laurinpoika hankkinut Keijärven kylän Jutilan talon hallintaansa. Talo oli hänen nimissään vuoteen 1604. Sen jälkeen isäntänä mainitaan **Klaus Kristofferinpoika**,

nähtävästi edellisen poika, vuoteen 1624. Toinen Keijärven tiloista oli 1500-luvulla kuulunut Ryömän suvulle ja joutui noin vuonna 1600 Kristoffer Laurinpojalle. Vuonna 1607 se kuului **Hans von Lundenin** ratsumiehelle **Hannu Eerikinpojalle**, joka vuoden 1610 tienoilla yhdisti siihen kaksi muuta Keijärven tilaa. Hän oli mahdollisesti Kristoffer Laurinpojan vävy. Hannu Eerikinpoika mainitaan vielä 1637, sen jälkeen tila kuului hänen leskelleen. Pirkkalan kirkkoherra **Jaakko Raumannus** osti sen 1656. Tosin se merkittiin hänen vävynsä kappalainen **Lars Forlundiuksen** nimiin jo vuonna 1658.

Kristoffer Laurinpojan kuoltua Mäkkylä oli hänen leskensä **Annan** nimissä vuodet 1601-02. Annan mentyä uuteen avioon ratsumies **Heikki Klaunpojan** kanssa talo oli tämän nimissä 1603-06. Tämän jälkeen vänrikki **Heikki Sipinpoika** mainitaan Mäkkylän isäntänä 1607-11, jonka jälkeen jälleen leskeksi jäänyt Anna 1613-16.

HERTTUAN VIERAILU

Herttua **Kaarle Filip**, kuningas **Kustaa II Adolfin** nuorempi veli, oleskeli 1613-14 Suomessa ja yöpyi Mäkkylässä matkallaan Viipurista Pohjanmaan kautta Tukholmaan. Seurueen muonitukseen kului 6 tynnyriä olutta, 5 ½ tynnyriä leipää, 2 ½ leiviskää voita ja 8 leiviskää lihaa. Lisäksi teurastettiin kaksi kiliä ja neljä lammasta.

Vuonna 1618 Mäkkylän isännöys siirtyi Paavali Kristofferinpojalle tämän vartuttua täysi-ikäiseksi. Hän oli valinnut myös sotilasuran seuraten näin isänsä jälkiä. Vuoden 1622 verotiedoissa hänen sotilasarvonsa oli vänrikki. Vaikka Mäkkylä oli rustholli, ei Paavali nähtävästi ratsastanut talon puolesta, vaan palveli aluksi jalkaväessä.

KÄRÄJILLÄ

»Syvästi katkeroitunut **Yrjö Erkinpoika** syytti 1625 oikeudessa Mäkkylän Paavali Kristofferinpoikaa ryöväriksi ja väitti luutnantin anastaneen hänen perintötilansa. Paavalilla oli kuitenkin mukanaan tuomiokirje, joka osoitti tilan laillisesti ostetuksi, ja Yrjö Erkinpoika tuomittiin herjauksesta 40 markan sakkoon. Nyt Yrjö menetti lopullisesti malttinsa alkaen sadatella ja syyttää haukkumasanoja oikeudelle. Hän väitti tuomiokirjeen antajan **Jesper Matinpoika Kruusin** laatineen sen pelkästään lahjusten vuoksi. Tämä oli paha syytös valtakunnan mahtihenkilöihin kuulunutta aatelismiestä vastaan, ja oikeus päätti ilmoittaa asian Kruusin lesken veljille, **Jaakko ja Johan De la Gardielle**. Jutun päättymisestä ei ole tietoa.»

Kirjoittajan sympatiat taitavat olla Yrjö Erkinpojan puolella, vaikka Paavali Kristofferinpoika esi-isiä onkin. Olivathan talonpojat joutuneet maksamaan suuria veroja pitkään kestäneen Ve-

näjän sodan vuoksi, ja monet olivat menettäneet tilansa, kun eivät olleet siihen kyenneet. Niin oli mennyt ikuisiksi ajoiksi työllä ja vaivalla raivatut pellot ja talot, joissa oli asuttu ehkä satoja vuosia. Kaikki tietysti tapahtui laillisesti kuninkaan ja aatelin laatimien lakien mukaan, mutta kyllä ilmeinen epäoikeudenmukaisuus tapahtui.

KUNINKAAN VIERAILU

Kustaa II Adolf kävi Suomessa yhdeksän kertaa. Viimeisen kerran hän oli maassamme vuonna 1626 palatesaan sodasta Liivinmaalta. Hän kulki maaliskuussa puolisonsa kanssa kaakkois- ja Keski-Suomen halki Etelä-Pohjanmaalle Mustasaareen, josta sitten yli Merenkurkun Ruotsiin. Tällä matkalla hänen seurueensa kerrotaan yöpyneen Mäkkylässä ja lahjoittaneen saamastaan kestityksestä viereisen Siukolan autilan. Ehkäpä Anna-emännän kestitys kuninkaan veljelle 12 vuotta aikaisemmin oli ollut niin hyvä, että se kelpasi kuninkaallekin.

Olen tutkinut Arvi Korhosen Hakkapeliittain historia II teosta ja tullut siihen tulokseen että Paavali Kristofferinpoika palveli **Henning Grassin** skvadroonassa [eskadroona], kapteeni **William Lijsen** komppanian luutnanttina. Eskadroonan miehistö oli Sääksmäen kihlakunnasta ja Lijsen komppanian miehet Längelmäeltä, Sääksmäeltä ja Rautalamelta. Vuosina 1626-28 eskadroona oli Tallinnan varus-

kuntana. Paidelinnan varuskuntaan Lijsen komppania siirrettiin vuonna 1628. Kyseisenä vuonna Paavali Kristofferinpojan nimi näkyy komppanian luutnanttina.

Carl Larssonin kuvitusta Sakari Topeliuksen kirjaan Välskärin kertomuksia.

HAKKAPELIITTA

Luutnantti Paavali Kristofferinpoika lieenee anonut siirtoa ratsuväkeen ja samaisena vuonna 1628 hän oli ratsumestari **Baltsar Vegesackin** komppanian luutnantti. Paavalilla oli ollut ehkä kaksikin syytä siirtoon. Koska Mäkkylä oli rustholli, pääsi hän itse ratsastamaan talon puolesta, säästään näin ratsumiehen palkan ja sai itse huolehtia hevosestaan. Toiseksi ratsuväessä pääsi sota-aikana nopeammin ylenemään - jos säilyi hengissä.

Preussin sotanäyttämölle Paavali Kristofferinpoika siirtyi komppaniansa mukana. Suomalaisen ratsuväen kat-

selmuksessa toukokuussa 1629 mainitaan **Hannu Ekholtin** skvadroonasta, jonka komppanianpäälliköitä olivat mm. **Åke Tott** ja **Torsten Stålhanske**, sen miehistö- vahvuuden olleen 565 miestä. **Reinhold Anrepin** skvadroona, johon Vegesackin komppania kuului, tila oli kehnompi.

Kesäkuussa joutui suomalainen ratsuväki kiivaisiin kahakoihin puolalaisten kanssa, mutta ei sentään kärsinyt kovin suuria tappioita. Heinäkuun alussa Baltzar Vegesackin komppanian - missä Paavali Kristofferinpoika palveli - vahvuus oli 123 miestä. Komppania oli edelleen pääarmeijan mukana Marienburgissa.

Miehistön kunto oli huononpuoleinen, sillä elokuun puolivälissä toimitetussa katselmuksessa kävi selville, että Anrepin skvadroonan 365 miehestä 74 oli sairaana ja 36 ilman hevosta. Vegesackin komppanian vahvuus oli 121 miestä. Lokakuun alun katselmusluettelot sitävastoin osoittivat tapahtuneen melkoisia muutoksia, mm. Vegesackin komppanian miesmäärä oli pudonnut satankuuteen.

Onneksi sota sillä kertaa päättyi ja armeijaa alettiin kotiuttaa. Tiedot Preussin sotanäyttämöllä olleen suomalaisen ratsuväen kotiuttamisesta ovat perin puutteellisia. Siitä päättäen, että ratsuväen katselmusluettelot ovat hyvin säilyneet ja että viimeiset niistä ovat loka-kuun alkupuolelta, on lähtö Suomeen tapahtunut mainitun

kuukauden kuluessa. Kun Preussin kenttäarmeijan kotimainen osa oli melkein kokonaan kotiutettava yhdellä kertaa, oli arvatenkin mahdollista hankkia kuljetuslaivoja riittävää määrää. Siitä johtui, että ainakin osa suomalaisesta ratsuväestä joutui tekemään kotimatkan joko osaksi tai kokonaan maitse.

Talvikäräjillä 1631 käsiteltiin juttua, missä Paavali vaati Mikkolan isäntiä **Perttu Heikinpoikaa** ja **Yrjö Pertunpoikaa** poistamaan katis-kansa Keijärven Mäkkylän Rouhunmaan niityn kohdalta. Mikkolan isäntien kalastus perustui ilmeisesti vanhaan nautintaan, mutta käräjät katsoivat veden kuuluvan yksin Mäkkylälle.

Kirsti Arajärvi kirjassa 'Ylöjärven kotiseutuoppikirja' väittää Paavali Kristofferinpojan ratsastaneen legendaarisen hakkapeliittain päällikön Torsten Stålhandsken kompaniassa. Olen tutkinut SVAR:in mf-korteilta kyseisen yksikön katselmus-rullat 1630-37, eikä sen nimistä upseeria Stålhandsken alaisuudesta löydy. Seuraavan kerran Paavalin nimi näkyy vuonna 1634. Hän on saanut ylennyksen, ja on Uudenmaan läänin jalkaväen kapteenina ja komppanianpäällikkönä. Seuraavana vuonna hän oli saanut siirron **Reinhold Metstaken** Porin jalkaväkirykmenttiin jonka sijoitus oli Liivinmaalla, lähinnä kai Riikassa. Sen jälkeen on taas tiedoissa aukko, mutta ennen vuotta 1637 hänen tiedetään kuolleen.

VAURASTUMINEN

Mäkkylän kartano nousi Paavali Kristofferinpojan aikana kukoistukseensa. Se oli vanhan Pirkkalan kuudenneksi suurin tila. Viljeltyä peltoalaa oli 22 tynnyriä ja 15 kappaa, eli noin 10,4 hehtaaria. Sille oli läänitettyä esim. vuonna 1635 Liimolasta, Runsaalta, Kohmalasta, ja Lakialasta kustakin 2 taloa sekä Kaiharista 1 talo. Mäkkylä oli ainoa rustholli Pirkkalassa, joka varusti ratsumiehen koko 1600-luvun. Paavali Kristofferinpoika oli myös hankkinut omistukseensa Runsaan kylän Ylisen. Kun oli upseerin palkka, omat verohelpotukset ja läänitystulot, voidaan sanoa että varallisuutta syntyi. Siksi upseerien vakanssit olivatkin kysyttyjä Ruotsin suurvalta-aikana, ja sittemmin aateliston pojat ne etupäässä valloittivatkin. Paavali kouluttikin ainakin yhden pojistaan, **Kustaan**, papiksi. Kustaa oli apupapina Teiskossa 1657-61, ja myöhemmin hänestä tuli Kokemäen kirkkoherra. Kustaa alkoi käyttää sukunimeä **Båge**. Kun Paavali oli 1631 hankkinut omistukseensa myös Runsaan kylän Ylisen, tuli Kustaasta Ylisen isäntä noin v.1650

Lähteet:

Pentti Papunen: Hämeenkyrön historia I

Heikki Ylikangas: Nuijasota

Juhani Saarenheimo: Vanhan Pirkkalan historia

Einar V. Juvelius: Suomen kansan aikakirjat

Osmo Merikoski: Ylöjärven Mäkkylän suku

Arvi Korhonen: Hakkapeliittain historia II

Kirsti Arajärvi: Ylöjärven kotiseutuopikirja

SVAR: mf-kortteja

VA SSS Teisko 2, mf-kortti

Pentti Alhonen, Unto Salo, Seppo Suvanto, Viljo Rasila: Tampereen historia I

Kirsti Arajärvi: Messukylän, Aitolahden ja Teiskon historia I

Paavali Kristofferinpojan kuoleman jälkeen Mäkkylän isännöyttyä hoiti leski **Elisabeth Kristofferintytär** kuusi vuotta, kunnes mentyään uudelleen naimisiin kappalainen **Tuomas Knuutinpojan** kanssa, talo oli tämän nimissä yhden vuoden.

Juho Paavalinpojan tultua täysi-ikäiseksi tuli hänestä Mäkkylän isäntä, ja hän myös jatkoi suvun sotilasperinteitä, kohosi vänrikiksi ja alkoi myös käyttää sukunimeä **Båge**. Paavali Kristofferinpojalla ja Elisabeth Kristofferintyttärellä oli myös tytär **Anna**, joka vihittiin avioliittoon Härmälän rusthollarinpojan, luutnantti **Gabriel Kaarlenpoika Yxen** kanssa vuonna 1650. Jostain syystä heidät vihki Teiskon eikä Pirkkalan/Harjun pappi. Näin heidän vihkitietonsa tuli Teiskon vihittyjen luetteloon. Juho Paavalinpojan poika **Paul (Paavali) Båge** oli vuodesta 1670 kappalaisena Kokemäellä, missä hänen setänsä oli kirkkoherrana. Vuodet 1678-95 hän oli Harjun kappeliseurakunnan kappalaisena. Paul peri Mäkkylän isäntänsä 1681. Båge näyttää panneen huolta kansanopetukseen, sillä lukutaito ja kristinopin tuntemus oli 1690-luvulla Harjussa pa-

remppi kuin Pirkkalan emäkirkolla.

Muutenkin Paavali Båge näyttää pitäneen pitäjäläisensä puolta. Vuonna 1683 entinen kreivi **Wittenbergin** Pirkkalassa olevien tilojen vouti **Iisak Kiölman** syytti Bågea siitä, että tämä oli hautajaisissa nimittänyt häntä herrasväen varkaaksi. Båge myönsi sanoneensa, että "siinä konna ylpiäks tulee kuin häntä korotetahan", ja piti syytöksiään varkauksista aiheellisina, koska Kiölman oli kantanut talonpojilta ylimääräisinä voudinkappoina vuosittain 5 kappaa jyviä talolta. Kiölman puolustautui väittämällä, että nämä olivat vapaaehtoisia lahjoja, mutta useat todistajat kertoivat väärinkäytöksistä, ja kappalaisella oli kirjallista näyttöäkin syytöstensä tueksi.

Kappalainen Paulus Bågen kuoltua 1695 loppui Kristoffer Laurinpojan jälkeläisten yli 100 vuotta kestänyt aika-kausi Mäkkylän kartanossa.

Merikosken tutkimuksessa mainitaan, että Båge olisi aatelissuku. Sellaisesta minulla ei ole tietoa.

FINNEN "PITKÄJÄRVELÄISET"

"Arkistossa tutkiessani vanhoja tuomiokirjoja havaitsin suuren joukon erittäin kiinnostavia näytelmän aiheita, ja Pitkäjärveläisten perheottelut selostetuksi niissä tarkalleen. Ja kun siis se perhetappelu, joka muodostaa näytelmän lopun, tarjoutui käytettäväkseni aivan valmiina ja yksityiskohtaisen tarkkana tuomiokirjoissa. Tarvitsi vain koota Pitkäjärven Natukan ja Heikkilän silloiset asukkaat ja liittää niihin eräitä muita kylän ihmisiä, niin näytelmän henkilöt olivat valmiina kaikkine sukulaisuhteineen. Tiesin varsin hyvin, että historian tarjoama juoni ei sellaisenaan riittäisi näytelmäksi, minkä vuoksi päätin tehdäkin näytelmästä ajankuvauksen."

Näin Jalmari Finne itse kertoo tunnetusta Pitkäjärveläiset näytelmästä omaelämäkertateoksessaan "Ihmeellinen seikkailu". Kaikkihan tuntevat tämän Finnen "vakavan huvinäytelmän". Sitähän on esitetty 1930-luvulta lähtien teattereissa ja kesäteattereissa, sen pohjalta tehty elokuva kierteli aikoinaan elokuvateattereissa, ja se sittemmin löysi tiensä televisioonkin. "Pitkäjärveläiset" saivat ensi-iltansa 6.12.1930 Tampereen Työväenteatterissa, näytelmä oli sitä ennen ollut jo kuusi vuotta valmiina ja painettuna. Monet tietävät useimpien näytelmän henkilöiden todellakin eläneen ja vaikuttaneen Oriveden Pitkäjär-

ven kylässä 1700-luvun puolivälin jälkeen, mihin aikaan Finne näytelmänkin on sijoittanut. Nämä kylässä sattuneet tapaukset ja kommellukset ovat säilyneet jälkimaailmalle kihlakunnanoikeuden pöytäkirjoissa. Niiden perusteella, kirkonkirjoista täydennystä etsien Finne on näytelmänsä kirjoittanut. Mutta paljon on siinä luonnollisesti lisänä kirjailijan omaa mielikuvi-

Paljonko "Pitkäjärveläisissä" sitten on totta, ja paljonko tarua?

Löytäessään kaukaisen esivanhempansa näytelmän henkilöiden joukosta, sukututkijalle tulee tietenkin halu selvittää mikä näytelmässä on totta, ja mikä kirjailijan mielikuvituksen tuotetta? Samoin mitkä olivat "Pitkäjärveläisten" elämänvaiheet näytelmässä kuvattujen tapahtumien jälkeen? Näihin kysymyksiin voi etsiä vastauksia tavanomaisista sukututkijan käyttämistä lähteistä.

Näytelmän ainoa epähistoriallinen henkilö, Läpikäytävän Henna, syntyi Finnen mielikuvituksesta, häntä ei siis todellisuudessa ole ollut olemassa. Mutta Hennasta tuli osaa mainiosti esittäneen Elna Hellmannin ansiosta näytelmän ehkä tunnetuin henkilö. Hennan ja Maria Yrjöntytären suorittamaa housujen jauhamista Heikkilän Martin lemmen nostattamiseksi, ei Pitkäjärvellä siis todellisuudessa

tehty, sen kirjoittaja lainasi näytelmään Ilmajoelta, jossa sellainen oli tapahtunut lähes vuosisata aiemmin. Heikkilän Martin ja siltavoudin pojan Kalle Brokmanin tappelu sillalla on myös suurimmaksi osaksi mielikuvituksen tuotetta, samoin kuin näytelmän lemmenjuonet ja miesten parveilu Reginan ympärillä. Oriveden siltavouti Brockmanilla oli kyllä Kalle niminen poika, josta itsestäänkin tuli myöhemmin siltavouti. Heikkilän talon väen Finne kertoo ottaneensa näytelmään puhtaasti henkilökohtaisista syistä: *"Eräs serkkuni oli naimisissa tehtailija Heikkilän kanssa, joka polveutui näytelmän henkilöistä, ja sukulaisrakkaudesta kuvasin nämä ihmiset mahdollisimman miellyttäväksi."* Naapurikylän Laasolan Sikalan isäntä oli todellisuudessaakin Heikkilän Liisa-emännän veli, ja oli kolmatta kertaa naimisissa, kuten hän näytelmässä Heikkilän Martille kertoo.

Nimismies Antti Coveen, Natukan Susanna emännän isä, oli isonvihan ajasta lähtien hoi-
tanut nimismiehen tointa Längelmäellä. Viimeiset elinvuotensa 1750-luvulla hän vietti kuitenkin Orivedellä, mutta oli todellisuudessa jo kuollut näytelmän tapahtumien aikaan. Mesukylän Juvelan ruodun sotilas oli todella nimeltään Matti Modig, hänen kosiomatkinsa Pitkäjärvelle lienee mielikuvi-

HENNA: No, nyt se on sitä myöten valmis. Puntit on mäsänä. Istuinpaikka on välttämättömästi pantava kokonaisena myllyyn.

Mitä siis Pitkäjärvellä todellisuudessa tapahtui tuolloin, lähes 250 vuotta sitten?

Näytelmässä kuvatut Pitkäjärveläisten monivaiheiset tapaukset lähtivät vyörymään v.1756, Natukan isännän Tuomas Erkinpojan kuoltua kuumetautiin. Leskeksi jäänyt emäntä Susanna Antintytär Coveen otti tällöin taloon vieraan miehen. Sillä talon poika, Juha, oli vasta vähän toisella kymmenellä, eikä siis pystynyt vielä taloa pitämään. Mies oli entinen talollinen Juho Heikinpoika Eräjärven Kauppi-
lan Jussilasta. Hän ei esiinny

näytelmässä, vaikka hänestä paljon puhutaan. Juho Heikinpoika luuli saavansa talon menemällä naimisiin Susannan kanssa, mutta toisin kävi. Juha pojan holhooja nosti kanteen Susannaa ja tämän sulhasta vastaan talon anastamisesta. Oikeus katsoi hyväksi tuomita talon puoliksi isäntävainajan veljelle ja Juha pojalle. Juha sai oman puoliskonsa hallintaansa vasta tultuaan täysi-ikäiseksi. Susanna ja hänen tuleva uusi miehensä saivat vain torpanpaikan takamaalta. Kun näin huonosti kävi, sammui Juho Heikinpojan rakkaus, ja mies lähti tiehensä viemättä Susannaa vihille.

Mutta asia ei päättynyt tähän.

Kun Susanna leski synnytti kihlattunsa kera alullepannut kaksospojat, Tuomaan ja Pekan, heinäkuussa 1758, yritettiin kihlaparia vielä kirkollisen- ja maallisenkin oikeuden voimalla saada vihille. Rakkaus oli kuitenkin sammunut jo Susannankin rinnasta lopullisesti. Viimeistään silloin, kun kihlakumppaninsa kärejätuvassa hävyttömästi sanoi: "Tuo toinen kaksosista on minun, muttei tuo toinen". Ei edes vesileipävankeus, eikä jalkapuurangaistuskaan, joilla tällaisia niskuroijia yritettiin avioliittoon taivuttaa, Saaneet pariskunnan rakkautta enää syttymään. Susanna lapsineen jäi asumaan Natukalle, jota isännöi

nyt hänen miesvainajansa nuorempi veli.

Juha poika varttui sitten aikanaan täysi-ikäiseksi, sai haltuunsa puolet Natukan talosta, ja kihlasi Längelmäen Puharilan Myllymäestä Regina Tuomaan-tyttären. Heidät vihittiin maaliskuussa 1766, molemmat olivat tuolloin 21 vuotiaita. Vaimon ohella Juha sai taloonsa appivanhemmat ja kaksi heidän tyttärtään. Avioliitto lienee solmittu taloudellisista syistä, Natukan talo oli näet tuolloin huonossa isännyydessä köyhtynyt ja velkaantunut. Varakas appi toi tullessaan taloon rahaa, karjaa sekä muutakin omaisuutta. Appi alkoi kuitenkin kohta Juhan mielestä liikaakin määrällä talon asioista, tästä syystä syntyi jatkuvasti kahnauksia. Reginakin asettui riidoissa useimmiten vanhempiensa puolelle hiukan nahjusmaista mieltään vastaan.

Riidat huipentuivat eräänä elokuun aamuna näytelmässä kuvattuun perheotteluun Natukan pihamaalla. Riita sai alkunsa Juhan ja appiukon välisestä sanaharkasta rukiinleikkuuseen lähdetessä. Appi otti kepin käteensä sanojen vahvistukseksi, ja alkoi kurittaa sillä vävyään. Muu väki yhtyi riitaan yksi toisensa jälkeen, kunnes koko talon väki anoppeja myöden oli tappelussa mukana. Metakka on siirretty näytelmään suoraan tuomiokirjoista, asiaa nimittäin selviteltiin seuraavilla käräjillä. Todellisuudessa asiat Natukalla olivat hullummin kuin näytelmässä, jossa Juha ajoi appivanhemmat pois talosta tappelun jälkeen. Olisi todella tarvittu Läpikäytävän Hennan tapaista ihmistä suhteita hoitelemaan. Todellisuudessa Juha ei päässyt eroon vaimonsa pahansuisista vanhemmista, kun ei pystynyt maksamaan ta-

kaisin näiden taloon tuomaa omaisuutta. Vaan joutui hän sietämään heitä vielä toistakymmentä vuotta, kunnes anoppi kuoli ja appi palasi takaisin Längelmälle.

Entä sitten muiden "Pitkäjärveläisten" myöhem- mät vaiheet?

Juhan ja Reginan lapsiparvi kasvoi vuosi vuodelta, seitsemän kertaa oli Reginalle lapsisauna lämmitetty. Kolme lapsista menehtyi ensimmäisinä elinvuosiin, mikä ei siihen aikaan ollut mitenkään tavatonta. Talo oli edelleen köyhtynyt, Juha lienee ollut jo lapsesta saakka hieman heikko ja saamaton. Lopulta hän kyllästyi talonpitoon ja pestautui 1770-luvun loppupuolella tarjokkaaksi meriväkeä, saaden sotilasnimen Flinck. Pitkään hän ei huonon terveytensä vuoksi armeijan kirjoissakaan viipynyt, vaan palasi Natukan isännöyttä jatkamaan, mutta kuoli jo v.1783 keuhkotautiin vasta 38 vuoden ikäisenä. Viimeinen, kahdeksas lapsi, syntyi kohta isänsä kuoleman jälkeen.

Regina meni vielä uudelleen naimisiin, ja hän uuden miehensä kanssa, sekä Juhan ja Reginan poika, ja Reginan vävy asuivat Natukkaa Juhan kuoleman jälkeen. Vanhaemäntä Susanna eli yli 70 vuotiaaksi. Hänen kuulusista kaksosistaan toinen, Tuomas, oli kuollut vain muutaman viikon ikäisenä. Sen sijaan toinen, Pekka, eli ja vartuttuaan oli renkinä Natukalla elättäen vanhaa äitiään. Kohta tämän kuoleman jälkeen hän lähti talosta, kierteli renkinä paikkakunnalla, ja päätyi lopulta hankin ruotusotamieheksi.

Kuten näytelmässä, niin todellisuudessaakin Heikkilän Martti ja häneen rakastunut

Sahrajärven Yrjölästä kotoisin ollut Maria Yrjöntytär saivat toisensa. Heidät vihittiin heluntaina v.1769. Ainoana poikana Martti oli saanut Heikkilän hallintaansa jo muutamaa vuotta aiemmin. Heidän onnensa kesti hieman toistakymmentä vuotta, Maria menehtyi lapsivuoteeseen neljättä lasta synnyttäessään. Talo on edelleen saman suvun hallussa. Natukalla puolestaan talo joutui kohta Reginan v.1818 kuoltua vieraisiin käsiin.

Näytelmän ensi-illassa vuonna 1930 Tampereen Työväenteatterissa, ennen esityksen alkua, Jalmari Finne piti pienen puheen ja kuoro lauloi hänen sanoittamansa kauniin Hämeen hymnin:

Sua katson synnyinseutu
Sa kallis Hämeenmaa
Ma vaikka minne kuljin,
En nähnyt kauniinpaa.
Kuin armaat äidin kasvot
Sa painuit mielehen.
Sun luonas onni, rauha
Ain täyttää sydämen.

Kuin kauniita on rinnan
Nuo vainiot ja veet!
Niin juhlallisna nousee
Nuo korkeet harjanteet.
Kun Herra synnyinmaaksi
Tään Suomen meille soi,
Niin rakkain mielin silloin
Hän meille Hämeen loi.

"Pitkäjärveläisistä" tuli suuri menestys, ja kun sitä esitettiin tässä samassa teatterissa viidetäkymmentä kertaa, Finne näytteli itse nimismies Coveenin osan. Salintäyteinen yleisö oli tietenkin haltioissaan. Jo aiemmin mainitussa elämäkertateoksessaan Jalmari Finne sanoo: *"Pitkäjärveläisistä tuli koko kirjallisen tuotantoni suurin ilonlähde"*

Ortodoksisukujen tutkimuskurssi

Tammikuussa 1993 perustettiin Ortodoksisukujen tutkijapiiri. Lyhyenä toiminta-aikanaan se on järjestänyt luentotilaisuuksia ja ortodoksisukujen tutkimuskursseja. Viime keväänä oli alkeiskurssi, jolle kaikki halukkaat eivät sille sopineet. Siksi loka-kuun alussa järjestettiin toinen samanlainen. Minulla oli onni päästä mukaan tälle kurssille. Mukana oli toistakymmentä tutkijaa.

Kurssilla käsiteltiin erityisesti vanhan venäläisen kirjoitustavan kirjaimia ja erilaisia rippikirjoja ja metrikoissa vastaan tulevia termejä. Kirkollisten kirjojen luonne ja niiden sisältö myös selvisivät.

Kaikki alkoi a:sta ja aakkosista. Tutun näköisillä kirjaimillakin oli aivan eri merkitys kuin meidän aakkosistossamme. Kaikkeat olivat vielä sotkemassa monet ässät sekä kovat ja pehmeät merkit. Ohjaajan tekemistä malleista alkoi kuitenkin vähitellen tulla esille järkeviä sanoja, nimiä, paikkakuntia ja erilaisia termejä. Selvisipä joku helppo alkuperäinen tekstikin lähes kaikilta osin. Kun sitten kotona yritti selvittää joitakin monisteita omin avuin, osoittautuivat monet tekstinkohdat vain alkeita osaavalle ylikäymättömiksi. Mallikirjaimien ja aikaisemmin selvitettyjen tekstien avulla osa avautui, mutta osaan sai valitusta vasta jatkokurssilla.

Sellainen järjestettiin marraskuun 9-10 päivinä Käpylän Karjala-talossa. Mukana olivat

nyt lähes kaikki alkeiskurssien käyneet. Pääosa kurssilaisista oli Helsingistä tai sen läheisyydestä, mutta oli myös kauempaa tulleita. Olimme koettaneet harjoitella tällä välin edellisellä kerralla opittua silloin saatujen näytteiden avulla. Kurssilla selvitettiin aluksi ortodoksisten seurakuntien syntyvaiheita ja niiden rajoja. Mitkä kylät mihinkin seurakuntaan kuuluvat, ei ole kaikissa tapauksissa itseltään selvää. Juliaanisen ja gregoriaanisen ajanlaskun ero on myös aina otettava huomioon ortodoksisten kirkonkirjojen päivämääriä käsiteltäessä. Opetuskeskustelun ja väliaikojen tarinoinnin yhteydessä tuli myös esille monia asioita, joista karjalaisten sukujen tutkijoille on hyötyä. Kurssin viimeiset tunnit käytettiin tutkimusharjoituksiin. Ohjaajan johdolla selvitettiin erään Impilahden Koirinojalla asuneen perheen historiaa.

Joidenkin käsialojen lukeminen saattaa olla suhteellisen helppoa, mutta sitten tulee toisenlainen kirjoittaja, jonka tekstistä ei alkeita osaava saa lainkaan selvää. Vaikeaa asiaa ei opi hetkessä. Siksi päätettiinkin kokoontua joskus talvella jatkamaan opintoja, oppimaan mm. vaikeampien 1700-luvun tekstien hallintaa ja harjoittelemaan niitä.

Kaikkien näiden kurssien opettajana toimi maisteri Tuula Kiiski Joensuusta. Hän on tällä hetkellä pätevin ortodoksisukujen tutkija, joka on pitänyt monia alan kursseja. Hän on suo-

mentanut Kitelän, Pitkärannan ja Suojärven seurakuntien kirkonkirjatiedot. Hän on myös selvittänyt laajan Vornasten suvun 1600-luvulta viime vuosikymmeniin. Itseään lähellä olevaa Jormanaisten sukua hän on selvittänyt 1700-luvulle. Monet ovat hänen avullaan saaneet selvitystä sukututkimusongelmiinsa. Itsekin olen hänen taitojaan käyttänyt aikaisemmin eräitä sukutietoja tarvitessani. Jokohan nyt osaisin itse saada jotain omasta suvustani selville. Sitä täytyy ryhtyä kokeilemaan. Ilman Tuula Kiiskin antamaa opetusta se olisi täysin mahdotonta..

Kun illalla palasin Tampereelle, oli tänne kurssin aikana tullut talvi. Valkea lumi teki pensaat ja puut koristeellisiksi ja valaisi pimeää iltaa ja kun Raholassa astuin bussista, tuntui ilmassa tuttu talven tuoksu.

Raimo Vasara

*Lisäselvitys Orpanassa 1996/2
olleeseen kirjoitukseeni*

YLLÄTYKSELLINEN TÄYDENNYS SUKUTUTKIMUKSIINI

Siitä on kulunut kohta vuosi, kun käsittelin lehtemme Orpanan palstalla aihetta, jossa selostin tutkimaani Hujun sukuun ilmaantunutta mielestäni kiinnostavan harvinaista tapausta.

Löytyi lisää sukulaisia hieman totutusta poikkeavammalla tavalla, minuun yhteyttä kirjeitse ottaneen aviottomana syntyneen pikkuserkkuni kautta.

Tapaus eteni aluksi kuten teille kerroin edellisessä lehdes-
sä. Vielä muutama sananen, ennenkuin annamme asian olla. Sain sukulaisuudenosoitusaineiston mukana vinkin isyyden varmistamisesta, ja vaikka itse en sitä varmistusta sukulaisuussuhteittemme selvittämiseksi kaivannutkaan, jäi seikka siksi vaivaamaan minua.

Olin yhä enemmän koukussa, sillä aloittamaani tutkimusta en juuri milloinkaan jätä kesken. Soitin Kaupunginarkistosta saamaani sosiaaliviraston numeroon, sieltä kuullakseni, että voisin tulla arkistonhoitajan luo. Menin sinne seuraavana päivänä. Näytin kirjeitse saamani aineiston ja kerroin asiani. Minulle esitettiin, että tarvitsen heidän tuomarinsa luvan asian etenemiselle. Muutamaa päivää myöhemmin ystävällinen mies-
säni vastasi keskuksen hänelle kääntämään puheluuni. Tässä ensimmäisessä yhteydenotossani lakimiehen kanssa selvisi, että nyt olen oikean henkilön kanssa tekemisissä, mutta asia vaatii edetäkseen todisteita. Tämä herra oli sosiaalitoimiston lakimies Piispanen. Hän lupasi toimituttaa asiapaperit vahtimestarin välityksellä toimiston arkistosta laitoksen muihin tiloihin niihin tutustumistani varten. Minun oli määrä varmistaa asia ennen tuloani. Vielä toistamiseen asiaa varmistettuani sain lisäohjeen, jossa edellytettiin valtakirjaa löytyneeltä sukulaiselta Veikolta, kyseisten asioiden selvittämiseksi. Otin yhteyttä häneen, ja melko pian sain postissa Pyytämäni valtakirjaksi laaditun luvan mennä lakimie-

hen luo. Jälleen uusi neuvottelu ajankohdasta, ennenkuin koitti päivä jolloin astelin sosiaalivirastoon, nyt en enää kellariarkistoon, vaan kerroksiin lakimiehen työhuoneeseen. Sain siellä sovittuna ajankohtana ystävällisen vastaanoton pöytänsä takaa nousseelta viranomaiselta. Pöydällä hänen edessään oli muiden tavaroiden ohella harmaa pahvikantinen paksu kansio.

Tässä on kaikki sinut valtuutaneen henkilön isäkseen mainitseman miehen tekosista koottu ja tallennettu tieto, sanoi hän ja näytti kansiota. Sain kuulla lakimiehen silmäilleen sitä jo sen verran ettei hän ollut halukas sitä käteeni antamaan, vaan hän lupasi kertoilla poimintoja aineiston sisällöstä. Hän tuntui olevan kansani samaa mieltä henkilöiden läheisistä suhteista, vaikka sanoikin, ettei hän ammatti-ihmisenä näillä silti alkaisi mahdollisia perinnönjakoja rikki ajamaan. Kuuntelin tarkkaavaisena hänen kommenttejaan lappu lapulta, niistä joita minulle voitiin esittää. Lopuksi kuulin, että valtuuttaja voisi itse saada vielä seikkaperäisemmät tiedot isänsä kertomusten vahvistamiseksi. Kättelimme, kiitin ja lähdin pois. Kotiin tultuani kirjoitin Veikolle seikkaperäisen selostuksen tiedustelumatkastani, kertoen siinä lisätietojen saantimahdollisuudesta ja että lopetan asian tutkimisen tähän. Sain kuulla Veikolta Hujun kevätretken yhteydessä että hän oli käynyt henkilökohtaisesti itsekkin tutustumassa kyseisen viraston säilyttämään kansiossa olevaan isäänsä koskevaan asiakirja-aineistoon ja käsittääkseni saanut selaillakin niitä.

Tuli kesäkuu ja Hujun suku teki kaksipäiväisen kevätretken

itä-Suomeen. Olin Särkänniemien tiehaaran kohdalla Paasikiventien varrella olevalla linja-autopysäkillä, kun muut ryhmämme jäsenet saapuivat Salosta matkansa aloittaneella turistibussilla kohdalleni. Ovi avautui ja nousin autoon. Selostin alkumatkasta kotikaupunkiamme linja-auton ikkunasta ajoreitin varrella näkyviä kohteita. Ennen Kangasalaa lopetelin, kiersin penkistä toiseen, kättelin muut matkalaiset ja siinä ohessa Veikon, jonka näin nyt ensikertaa. Hän oli tullut jo aamulla mukaan tyttäriineen Salosta. Matkanjohtaja oli sijoittanut tarkoituksellisesti minut Veikon kanssa samaan huoneeseen majoittautuessamme itä-Suomen kansanopistoon Punkaharjulla. Sinä iltana meillä oli paljon kerrottavaa, kuulin monia selventäviä asioita sukumme silloisen Perttalan haaran vaiheista. Oli iloisia, mutta valitettavasti hyvinkin surullisia asioita, olkoon ne kertojansa salaisuuksia, kaikkea ei tallenneta eikä levitetä, minkä kuulee ja näkee, senhän me sukututkijat hyvin tiedämme. Tämänlaatuisia tapauksia saattaa tulla kenelle tahansa joskus eteen, siksi en malttanut olla kirjoittamasta siitä teille vaikkapa ohjeeksi tulevaisuuden varalta sillä mistä tiedät ettet juuri sinä saatat myöhemmin joutua samanlaiseen tilanteeseen. Samalla havaitsimme, että tutkimuksellisesti ratkaisevaa tietoa on mitä moninaisemmassa paikoissa, kunhan sitä osaisi hakea ja sitä sen jälkeen sieltä saisi.

Yhdistyksen kirjaston hankinnat vuonna 1996:

Kuka tutkii mitä? Sukututkijaluettelo 1996
Suomen Sukututkimusseura

Helena Honka-Hallila:
Vesilahti 1346 - 1996

Eino Jutikkala, Lauri Kuusanmäki, Paavo Viljanen:
Längelmäveden seudun historia II
Sahalahden historia II

Matti J. Kankaanpää ja Pentti Kalliovalkama:
Wanaeus-suku
Tuomas Rosenqvistin ja Karoliina Sundströmin jälkeläiset

Margit Lumia: Ikaalisten Kallionkielen Lumia 1540-1995
Margit Lumia Saarijärvi 1996

Längelmäveden seudun historia II
Sahalahden historia II
Gummerus Jyväskylä 1989

Kaarlo Ignatius: Tietoja Kangasalan pitäjistä ja sen vero-oloista Itä-Satakunnassa v. 1540-1577-
Länsi-Suomi 4, 1890 (moniste)

Gerald Enckell: Släkten Zitting
Skrifter utgivna av genealogiska samfundet i Finland
Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja 52 Gummerus 1996

Pentti Kalliovalkama: Saarikylät aikain saatossa

Satakunnan Sukututkimusseura ry: Vuosikirja 1996

Sukuseurojen Keskusliitto ry: Sukuviesti-lehti 3, 4, 5/1996

Sukutietotekniikka ry: Sukutieto-lehti 3/1996

Suomen Historiallinen seura: Jäsenlehti 1/1996

Suomen Sukututkimusseura: Genos (lehti) 2, 3/1996

Suomen Sukututkimusseura: Sukutausta Nro 5-toukokuu 1996. Tiedote sukututkimusseuroille

Tampereen seudun sukututkimusseura ry: Orpana 1 ja 2/1996

Tampereen seudun sukututkimusseura ry: Vuosikirja 1995 XVI:2, Vuosikirja 1996 XVII:1

Valkeakosken seudun sukututkijat ry:
Esipolvia III

Vasa släkt- och bygdeforskare rf.:
Medlemsblad för Vasa släkt och bygdeforskare rf. 1/1996

MUISTA !!

Sukututkimuspäivä 11.01.1997

Sampolassa, Sammonkatu 2. Tilaisuus alkaa klo 10.30.